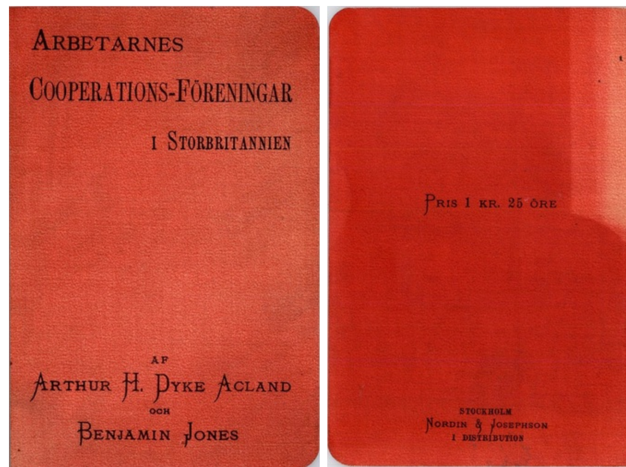

ARBETARNES

COOPERATIONS-FÖRENINGAR

I STORBRITANNIEN

— HVAD DE UTRÄTTAT OCH HVAD DE ÅSYFTA — AF **ARTHUR H. DYKE ACLAND** OCH **BENJAMIN JONES** ---------------- AUKTORISERAD ÖFVERSÄTTNING FRÅN ORIGINALETS NIONDE UPPLAGA AF P. D. ---------------- STOCKHOLM NORDIN & JOSEPHSON I DISTRIBUTION

STOCKHOLM AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI 1894.

Förord till den elektroniska utgåvan

Engelska originalupplagans titel: *Working men co-operators: what they have done, and what they are doing. An account of the artisan's co-operative movement in Great Britain, with information how to promote it*

Verket scannades, anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i september 2015 av Bert H.

FÖRORD

till den svenska upplagan.

Utgifvaren af föreliggande öfversättning af ett populärt engelsld arbete har önsltat lämna den svenska allmänheten en inblick uti den mäktiga rörelse, som under namn af cooperation inom de stora kulturländerna redan länge bidragit att skapa oberoende och trefnad i månget hem och till självständighet utveckla mången karakter. Den lilla handboken är närmast afsedd för de arbetare och yrkesidkare, hvilka lärt sig inse, att lagstiftningen på det ekonomiska området endast föga förmår att uträtta, så länge den icke kraftigt understödjes af de enskildes själf verksamhet, och att den nutida industriens ökade af kastning endast genom ihärdighet och klok sammanhållning kan blifva dess idkare till verkligt gagn.

I samma mån den stora industrien undantränger den mindre eller handtverksindustrien, varda de brister, som vidlåda de nuvarande aflöningsmetoderna vid våra fabriker, alltmer kännbara. Bland de många försök, som

blifvit gjorda till införande af förbättrade förhållanden i detta hänseende, torde arbetarnes sammanslutning i cooperativa produktions-föreningar förtjäna att särskildt uppmärksammas. Om ock flere föreningar af detta slag hittills misslyckats, synas desamma dock inom en snar framtid komma att tillvinna sig stm* betydelse. Man bör emellertid härvid ihåglcomma, att den största svårigheten ligge)" icke däruti att anskaffa det för dylika företag nödiga materiella kapitalet,18 år såsom medlem i »The English Wholesale Society», dels under 10 år i de cooperativa föreningar-nes Centralstyrelse, tillika med det förhållandet, att många af våra uppgifter beredvilligt lämnats oss af cooperatörer i England och Skottland, till hvilka vi härmed uttala vår förbindligaste tacksamhet, kunna för läsaren utgöra en god borgen för tillförlitligheten af de härstädes meddelade uppgifterna.

Yi betvifla icke, att mången erfaren cooperatör torde kunna upptäcka brister eller förbiseenden i denna lilla bok, men vi våga icke desto mindre hoppas, att den skall befinnas användbar för sitt ändamål, hvilket är uteslutande praktiskt och icke polemiskt. Yi hafva bemödat oss att framställa förhållandena i deras rätta dager och att i allmänna drag antyda, hvilka syftemål eftersträfvas af de många cooperatörer, som, utan att tro på något fullständigt eller universalt botemedel för all den fattigdom och alla de bekymmer, som finnas i världen, likväl med den kännedom de äga, om hvad cooperationen redan uträttat, också veta, hvad den lian komma att uträtta.

Det cooperativa arbetet har två sidor, den rena affärssidan jämte den sociala och uppfostrande sidan. Syftemålet med denna bok är vunnet, om vi förmå i aldrig så ringa mån hos cooperatörer, särskildt de unga, ingjuta den öfvertygelsen, att cooperationen icke i längden kan vinna sitt mål, om någondera af de nämnda sidorna ensidigt utvecklas på bekostnad af den andra, och att icke endast hysa denna öfvertygelse utan äfven omsätta den i handling under sin verk-, samhet såsom medlemmar af sina resp. föreningar.

Man torde noga beakta, att, ehuru båda förfat-tarne äro medlemmar af den cooperativa Centralstyrelsen, ingen annan än de själfve får göras ansvarig för de meningar, som i boken framställas.

Rättelser och förslag till förbättringar emottagas med tacksamhet af de båda författarne: A. II. I). Ac-land, 28, Cheyne Walk, London S. W., samt II. Jones, Irwell Cottage, Auckland Hill, West Norwood, London S. E.Arbetarnes Cooperationsföreningar.

Kapitel I.

Inledning.

»Sammanslutningens förmåga att lyfta massorna Mand folken i hvarje land till ett fullare och högre medborgarskap — att gifva dem ett ständigt växande inflytande på ordnandet ej blott af sina egna lefnadsförhållanden utan äfven af nationernas angelägenheter och nationernas utveckling — är både den mest i ögonen fallande och den viktigaste företeelse under senare hälften af det 19:de århundradet.»

1. Bokens ändamål. Hufvudsyftet med denna lilla handbok skall hafva uppnåtts, om den hos en och annan ung cooperatör, som ännu har ett helt lif framför sig, väcker en lifligare känsla af ansvar och makt. Hvarje enskild ledamot af en cooperativ förening kan personligen inverka på sin förening i den rätta riktningen om han det vill, och det är på de enskilde ledamöterna i vida högre grad än på styrelseledamöter eller andra ledande män, som framåtskridandet beror. Ännu ett annat ändamål vinnes, om denna hok föranlåter en eller annan utan synnerlig kännedom om arbetarnes cooperationsföreningar att grundligare studera detta ämne både i litteraturen och i det praktiska lifvet och att själf främja dessa föreningars verksamhet på något af de många till buds stående sätt.

2. De eooperativa föreningarnes ändamål.

Yi vilja ingalunda påstå, att cooperation är det enda botemedlet för allt socialt elände, eller fästa större vikt därvid, än hvad saken verkligen förtjänar. Yi vilja endast lämna en enkel framställning af, hvadsom faktiskt förefinnes med dess fördelar och ofullkomligheter; och medan vi framhålla dess förtjänster, ämna vi visst icke blunda för dess missgrepp. Det allmänna ändamålet med de föreningars verksamhet, vi här gå att skildra, är att affaren och företaget i dess helhet skall skötas icke för att rikta individen eller ett fåtal individer eller för att tillgodose det enskilda intresset utan för att tillgodose det gemensamma intresset hos alla dem, som i egenskap af tillverkare eller konsumenter af vanliga lifsförnö-denheter halva med företaget att skaffa. Denna idé är onekligen

hittilldags endast ofullkomligt förverkligad. Men själfva grundsatsen af en på jämlikhet och rättvisa fotad samverkan för gemensamt bästa tillämpas och kommer att tillämpas i England inom mångfaldiga olika områden i allt större utsträckning. En god sak är, att de enskilde ha personligt intresse af och personlig kännedom om bästa sättet att liand-hafva sina egna angelägenheter både inom staten och kommunen, att sköta sina egna dagliga arbeten och att anskaffa sina dagliga förnödenheter. Men det är ingalunda någon god sak, att människor hållas i okunnighet om och sakna allt personligt intresse med afseende på det, som allra innerligast berör deras lifsförhållanden både såsom medborgare och såsom enskilda individer. Ingen vet bättre än delägarne själfve i cooperativa föreningar, huru mycket mera verkligt godt kunde uträttas genom den cooperativa rörelsen, om dessa delägare mera tydligt insåge dess många fördelar och många möjligheter af utveckling. Men till trots för de många bristfälligheterna torde man tryggt kunna säga, att denna rörelse har en vida djupare betydelse, än den utomstående vid första ögonkastet anar.

3. Nagra statistiska uppgifter om de cooperativa arbetareföreningarne. Man liar med rätta sagt: »Ordet cooperativ har användts i så skiftande och så sväfvande bemärkelser, att det kommit att betyda föga eller intet annat än en ny form af association.» Vi behandla i denna bok enclast, livad som åstad-kommits af Storbritanniens arbetsklass och inga andra slag af cooperation.

Storbritanniens yrkesföreningar hafva samman-slutit sig till en Cooperativ Union (se kap. 6), hvilken så småningom uppbyggts af de särskilda förenin-garne. Som emellertid icke alla ehuruväl de flesta bland dessa föreningar tillhöra nämnda union, torde det vara lämpligast, att i de statistiska uppgifter, som lämnas i denna bok, inberäkna alla de kända för-eningarne, vare sig de tillhöra unionen eller icke.

Föreningarne kunna indelas i 3 olika slag:

a) Omkring 1,460 Distributionsföreningar eller minuthandels-stores med 1,100,000 medlemmar och ett aktiekapital på £ 12,000,000 samt en årlig omsättning af omkring £ 32,000,000. Dessa »stores» afse att leverera specerier, bröd, kött, kol, tyg etc. Det system, som i nästan samtliga fall härvid tillämpas, är det under namnet Rooh dal e-systern et kända. Varorna säljas endast mot kontant betalning; priserna äro desamma som de vanliga marknadspriserna inom distriktet. Vinsten 1 på rörelsen (hvilken hufvudsak-ligen uppstår i följd af den kontanta betalningen och koncentrerandet af företagets ledning under en styrelse) uträknas i slutet af livarje kvartal och fördelas i proportion till hvarje medlems under tiden gjorda inköp samt utgör i medeltal mellan 1 l/% shilling och 21/» shilling pr pund sterl. (7,5 %' å 12,5 %), hvadan alltså en delägare, som inköper för endast 12 shilling (omkr. 10 kr.) i veckan, kan under årets lopp erhålla en utdelning af omkr. £ 3 (54 kr.). Hvarje medlem af föreningarne är skyldig att ingå såsom aktieägare för ett visst minimibelopp, som i allmänhet är bestämdt till £ 1 (18 kr.) och i vissa

1 Hvad cooperatörerna benämna vinst i en minutaffär öfver-stiger naturligtvis den absolut oumbärliga vinsten af företaget (ränta på kapital jämte driftskostnad) jämt så mycket som skillnaden mellan inköpspriset -f- omkostnader och det vanliga detaljpriset. Denna skillnad, som utgör dividenden, söka coope-ratörernä visligen godtgöra företaget och afdraga den icke från priserna på varorna.fall kan uppgå till fl 5, hvilket belopp i flertalet föreningar inbetalas genom afdrag på dividenden, utan att från början kontant erlägges mer än 1 shilling (90 öre). Ingen delägare får inneliafva aktier i ett »store» till sammanlagdt högre belopp än £ 200. Vanligtvis betalas 5 % ränta å samtliga aktier, som hopsparats i eller inbetalatst ill föreningen. På detta sätt komma föreningarne att drifva en omfattande sparbanksrörelse.

b) 2 Partihandelsföreningar, den ena i England och den andra i Skottland, hvilka utgöra föreningar af de olika »stores', och hvilkas styrelser väljas af »stores». Dessa stora föreningar hafva uppköpare i olika världsdelar och leverera erforderliga varor till de »stores», med hvilka de stå i förbindelse. Den engelska föreningens årliga omsättning utgör omkr. £ 9,000.000 och den skotska föreningens omkr. £ 3,000,000, hvadan dessa båda föreningar sammanlagdt leverera omkring V3 af alla de varor, som inköpas af de olika »stores».

c) Omkring 150 Fabriks- eller Produktionsför-eningar och 8 Förenade mjölkvarnar. Dessa mjölkvarnar förmala för cirka £ 2,000,000 årligen och de öfriga produktionsföreningame omsätta för omkr. £ 1,000,000 årligen.

Totalomsättningen inom dessa arbetsklassens föreningar under de sista 30 åren utgör omkring fl 560,000,000, och nettovinsten af denna rörelse har utgjort cirka fl 48,000,000, hvilken summa nästan oafkortad tillfallit de arbetande klasserna. Utdelningen på rörelsekapitalet har i medeltal utgjort 29 %, utdelningen på försäljningssumman belöper sig i medeltal till 71/* %.

Tabell öfver de eooperativa föreningarne.

Årlig omsättning:

1,459 minuthandelsföreningar .... £ 32,000,000

2 partihandelsföreningar .... » 12,000,000

6 förenade mjölkvarnar .... » 1,500,000

144 prodnktions-(fabriks-)föreningar.. » 1,000,000

1,611 £ 46,500,0004. Lassalle yttrade för 30 år sedan: »Så snart de cooperativa »stores» mer och mer komma att omfatta hela den arbetande klassen, skall det visa sig som en nödvändig följd, att arbetslönerna, på grund af lifsför-nödenheternas billighet (en följd af de cooperativa »stores») skola minskas i precis samma proportion.»

Vi vilja icke förneka detta, men vi skulle önska, att alla cooperatörer ville se saken i dess rätta ljus. Trettio år hafva emellertid förflutit, och man torde utan tvekan kunna säga, att den stora mängden af engelska arbetare icke nu för tiden äro mera villiga än de voro då att antaga det Lassalleska förslaget (såsom botemedel för alla svårigheter), hvilket gick ut därpå, att arbetarne skulle blifva sina egna arbetsgifvare genom att staten förskotterade dem penningar. Cooperationen har emellertid under dessa 30 åren uträttat en hel del praktiskt godt för arbetsklassen, och när den tid kommer, om hvilken Lassalle profeterar, hafva antagligen cooperatörerna, om de icke frångå sina egna grundsatser, höjt arbetsklassens intelligens, omtänksamhet och duglighet i tillräcklig grad för att förhindra den sänkning i arbetslönerna, om hvilken han talar.

5. Några af cooperationens fördelar. Visst är, att tusentals män och kvinnor tack vare coope-rationsrörelsen kommit att föra ett lyckligare lif, och att många fäder och mödrar därigenom blifvit iståndsatta att försörja stora familjer på ett sätt, som eljes icke varit möjligt. Men den har uträttat mera än detta, ty vi tillhöra icke den del af »den brittiska allmänheten, hvilken», såsom Ruskin säger, »anser det vara en förtjänst att ha en stor familj med eller utan förmåga att underhålla den» eller, som Matthew Arnold säger, »talar om våra stora engelska familjer i en sådan högtidlig ton, som om de i och för sig utgjorde någonting skönt, upplyftande och förtjänstfullt». Vi skola i det följande framhålla några af de viktigaste välgärningar, för hvilka vi hafva cooperationen att tacka. Men om densamma också icke hade uträttat annat än att vänja folk att betalakontant, skulle detta i och för sig haft tillräckligt att betyda.

6. Skuldsättningens fördärf. Många människor torde knappast lärt sig inse, hvilka olycksdigra följder kreditsystemet medför. Många tala lättsinnigt om skuldsättning, ehuru de hafva en fasa för dryckenskapen. Men det har med rätta blifvit sagdt, att kreditsystemet här i landet i af-seende på demoraliserande inflytande står näst efter dryckenskapslasten. (Joseph Cowen, Kongress Rapport 1873, sid. 4.) Den filantropiska verksamhet, som icke sympatiserar med den välfödde, välklädde och självständige arbetarens oberoende och själfakt-ning, torde icke vara angelägen om att främja cooperationen. Men den äkta människovänligheten, som icke vill vänta, tills lidandet står för dörren, för att då först nedlåta sig att bringa hjälp utan hellre vill söka förekomma lidandet, när det låter sig göra, skall föra krig emot den skuldsättningens dämon, hvilken långsamt och gradvis krossat mången arbetande man och kvinna, och skall med alla tills buds stående medel direkt eller indirekt främja en rörelse, som för arbetsklassen medför så väsentligt gagn. Ehuru denna rörelse till sitt väsen är och måste vara en arbetsklassens rörelse och måste handledas af arbetare, skola dock de rikare klasserna vid närmare undersökning inse, att det funnits många fäll, då med god takt och ihärdighet den allra värdefullaste hjälp kunnat lämnas, utan att därigenom verkliga framsteg förhindrats. Olyckligtvis har det i vissa fall, särskildt på landsbygden, inträffat, att personer, som på grund af sin ställning och sitt oberoende borde hafva insett bättre, förhindrat framgången af

sådana åtgärder, som opartiskt betraktade varit ägnade att i allra högsta grad öka välståndet hos det stora flertalet i deras omnäjd. Akademiskt bildade män kunna gagna saken på flere-handa sätt, allra helst med afseende på föreningarnes uppfostringsarbete. I södra England, särskildt i London, kunna välbärgade personer, som hafvavänner bland arbetarne, med fördel söka gagna rörelsen. Cooperatörerna hafva i allmänhet icke visat sig misstänksamma eller fientliga mot sådan hjälp, då den erbjudits på ett taktfullt och vänligt sätt.

7. Twä allmänna fördelar. Två af de mera allmänna fördelar, denna rörelse medför, vilja vi här påpeka. Åtskilliga andra fördelar skola måhända kunna upptäckas af läsaren själf.

a) Den uppfostrande betydelsen. Ordet uppfostran användes här i sin vidsträcktaste betydelse. En stor mängd människor rundt om i England — åtminstone en mindre grupp inom hvarje förening — utbildas i afseende på affarsvana, förtänksamhet, fördragsamhet och sj älfbehärskning, lära sig att lita på rätte mannen, att misstro skenfagert tal och själfviska personer och att inse betydelsen och värdet af samverkan och organisation.

Ett ganska stort antal arbetare har genom sitt intresse för sin förenings praktiska och mångskiftande verksamhet, genom bevistande af konferenser och kongresser, genom tillgängliga skrifter och tidningar vunnit en hög grad af moralisk och intellektuell utbildning. De hafva inbördes uppmuntrat hvarandra att eftersträfva en hög moralisk ståndpunkt i affärer, och trots vissa fel och brister hafva de i vidsträckt mån lyckats i denna sin sträfvan. De hafva lärt sig inse, hvilken makt inbördes sammanhållning dem emellan medför och detta icke blott för kommersiella ändamål. Både ur social och politisk synpunkt (ordet användt utan hänsyn till olika partiståndpunkt) har handtverkarnes cooperation varit af stor uppfostrande betydelse för England.

b) Betydelsen för Englands industriella organisation. Delägarne i »stores» blifva själfva kapitalister, om ock i liten skala, och med bättre erfarenhet och uppfostran är det sannolikt, att viktiga hittills oanade resultat kunna ernås genom ändamålsenligt användande af deras förenade små kapital. Denna synpunkt kan icke med bättre ord framhållas, ändem vi låna från aflidne professor Jevons, som på tal om cooperativa stores yttrar: »Indirekt utöfva cooperativa föreningar ett betydligt inflytande på handelsförhållandena, i det de erbjuda de närmast till hands liggande och mest fördelaktiga sätt att placera smärre kapital. Mycket af den bitterhet, som blandar sig i striden mellan fackföreningar och arbetsgifvare, härrör från arbetarens anti-kapitalisth ska känslor, i det denne inbillar sig till följ d af tingens orubbliga ordning vara afskuren från möjligheten att äga och besitta kapital eller till och med betraktar sådan besittning såsom oförenlig med kårandan inom arbetsklassen. Ingenting kan kraftigare bidraga till utrotandet af denna ogrundade och beklagliga uppfattning än det skenbart omärkliga sätt, hvarpå kapitalet ständigt växer i en välskött coope-rativ förening. Nästan utan att själf märka det finner arbetaren sig en vacker dag vara en liten kapitalist, och när hans behållning väl börjat att synbart ökas, vore det egendomligt, om icke slutligen en stark benägenhet att ytterligare öka densamma väcktes. Vinsten icke endast ökas, utan denna ökning gläder ägaren så mycket mera, som han i egenskap af kund, delägare eller styrelseledamot bidrager att öka dess tillväxt och kan deltaga i företagets ledning. En sparbank lämnar på insatta medel en mycket låg ränta, och denna ränta är en gång för alla fastställd. Insättaren har också att förhålla sig fullständigt passiv och är i detta afseende maktlös och utan allt inflytande på bankens skötsel. Men besparingar, som insättas i hvilken som helst form af cooperativa föreningar, sträfva att uppväcka de kapitalistiska instinkterna och att göra sin ägare förtrogen med en ny sida af arbetarefrågan.» (Jevons, Statens förhållande till arbetet, sid. 140.)

8. Man hör ofta, på tal om den cooperativa rörelsen inom arbetsklassen, följande frågor framkastas :

a) Huru förhäller det sig med butikägarne?

Enskilda butiker, som skötas af skickliga personer, ochsom åtnjuta fördelen af att ledas af en enda person med stort rörelsekapital, liafva visat sig vara fullt i stånd att reda sig själfva, isynnerhet då de tillämpat principen om kontant betalning; men icke desto mindre torde en arbetare, som vet hvad ett välskött »store» kan uträtta för hans klass, icke gärna föredraga en vanlig butik om än aldrig så inbjudande framför ett af arbetarnes egna »stores». Men mindre butiker, som uppsatts utan tillräckligt rörelsekapital och af personer, som sakna affarsvana eller förmåga att göra större inköp till partipris — butiker, som måste låta arbetaren blifva lidande antingen genom oskäliga pris eller underhaltiga varor, och som genom det fördärfbringande kreditsystemet hålla sina kunder i

band och bojor, förorsaka arbetareklassen de mest kännbara förluster. Det händer ofta, att 20 dylika butiker drifva affärer, som med lätthet kunde skötas af endast 5 personer. Skola arbetarne, som minst af alla liafva råd därtill, tvingas att betala ur sina egna fickor underhållet åt 15 öfverflödiga handelsidkare?1 Icke inom något område af vår samhällsorganisation har låt-gå-systemet fullständigare misslyckats än här. Också säger professor Walker med rätta: »De fattiges förbannelse är deras fattigdom. Ty då de, som bekant, vid alla sina inköp befinna sig i en ogynnsam ställning både med afseende på kvantiteten, kvaliteten och priset af det köpta, äro de urståndsatta att för sina små medel få förhållandevis lika mycket som de rika för sina större tillgångar. De rent ekonomiska krafterna sträfva i och för sig att öka befintliga olikheter inom den industriella samhällsordningen och att belasta hvarje person eller klass, som af en eller annan orsak befinner sfg i en ogynnsam ställning, med en ständigt växande börda.» (F. A. Walker, Pol. Econ. sid. 276.)

1 Man har beräknat, att i London af 25 butiker endast 10 verkligen äro af behofvet påkallade, äfven om hvarje hushåll gör anspråk på att äga alla sina butiker inom l/s (eng.) mils afstand från hemmet och ett värdshus inom % (eng.) mil.Att lätta denna börda är just livad cooperationen eftersträfvar. De, som veta, hvilket elände dryckenskapslasten medför, kämpa mot ökandet af krogarnes antal; de, som inse skuldsättningens fördärfbringande följder, och som önska att hjälpa de fattige, borde strida mot detta onda lika manligt och söka utrota det.

b) Kan denna plan äga tillämpning pä de allra fattigaste? Det svar, som på denna fråga lämnas af de fattigaste i våra stora städer och inom vår åkerbruksidkande befolkning, är afgjordt jakande. Det är snarare bristen på undervisning och uppfostran eller hjälp från dem, som kunde hjälpa, än någon inneboende brist i själfva systemet, som förhindrar de allra fattigaste att själfva bilda »stores» eller ingå såsom delägare i redan befintliga sådana. De kunna ingå i »stores» och så småningom af-betala sin skuld med de penningar, som de härigenom inbespara. Ju fattigare de äro, desto bättre behöfva de hjälp. »Stores» förhjälpa dem att spara äfven mot deras vilja, ty om man rätt vill förstå meningen med arbetarnes cooperativa »stores», måste man en gång för alla frigöra sig från den föreställningen, att de blott utgöra en inrättning, där man kan »komma öfver alla möjliga rara saker för billigt pris». Delägarne köpa icke sina varor till billigare pris. De få betala precis samma pris som på andra ställen, men den vinst, som säljaren annorstädes behåller för egen räkning, tillfaller här lcöparen. Af denna orsak komma »stores» att utgöra ett förträffligt medel för uppmuntran till sparsamhet. Många människor sakna tillräcklig karakters-styrka för att kunna förmå sig att spara på styf-vern med små inkomster. Såsom delägare i »stores» lära de sig inse, att man »kan spara utan att lägga af någonting, lägga penningar på hög utan att taga dem ur fickan och göra besparingar utan att på minsta sätt lefva fattigare eller sämre än förut och utan att neka sig en enda sak, som man förut hade råd att köpa. Detta är den moraliska, sociala och välsignelserika upptäckt, som de cooperativa för-eningame liafva gjort». (Holyoake, History of Coo-peration, vol. II. pag. 194.)

I våra dagar inse vi med blygsel, kanske mera än någonsin förut, den bjärta motsats, som här i England är rådande mellan liopad rikedom och hopplös nöd. Men alla såväl förmenta universalmedel som palliativ gagna till intet, så länge man icke kan lära människorna att vara förtänksamma. »Ofverlämna dem åt sorglös likgiltighet, och icke ens de rikligaste understöd i världen skola förmå annat än att öka massan af hjälplös fattigdom. Materiell förkof-ran kan onekligen vara ett nödvändigt villkor för moralisk förbättring, men det är af väsentlig vikt att ådagalägga, att de föreslagna åtgärderna antagligen komma att åtföljas af en allmän höjning i förmågan af förtänksamhet, enär de eljes äro på förhand dömda att oundvikligen misslyckas. För så vidt en föreslagen reform leder till underblåsande af oförtänksamhet, måste dess verkningar blifva långt mera till skada än gagn. Den stora frågan rör sig — för att begagna ett välkändt uttryck — icke om att blott och bart hjälpa sin nästa utan att hjälpa henne på ett sådant sätt, att hon kan hjälpa sig själf.

c) Bruka personer, som spelat en ledande roll i den cooperativa rörelsen, att, så snart tillfälle erbjuder sig- för dem att vinna inträde i privata affärsföretag-, beg’ag’na sig- häraf med åsidosättande af sina cooperativa sträfvanden? Inga statistiska uppgifter kunna lämnas rörande denna sak, och cooperatörers egna åsikter därom torde få anses partiska. Det lär dock icke kunna bestridas, att mången framstående man besjälas af ett så lefvande intresse för cooperationens idé, att han, hvilken ställning han än komme att intaga, aldrig skulle kunna öfvergifva

dess grundtankar eller upphöra att föra dess talan. En opartisk iakttagare har yttrat: »Tron på cooperationens läror är mera en känslosak än en klart formulerad lärosats, men den omfattas med värme af klart tänkande, praktiskt erfarne män. De tro, att konkurrensens grymma makt, som förspillerså många människors kraft nnder ängslig äflan att öf-verbjuda hvarandra, kan stäfjas genom den anda af broderlig tillit och uppriktighet, som fastän outvecklad slumrar på bottnen af människonaturen.» (Marshall: »Economics of Industry», pag. 218.) Coopera-törer äro icke annat än vanliga människor och coopera-tionsarbetet vädjar lika mycket till deras enskilda intressen som till deras sociala instinkter. Men den, som en gång omfattat de nyss uttalade åsikterna, om ock i ofullkomlig form, skall icke lätt kunna rubbas därur.

9. Den eooperativa rörelsens framtid. Hvilka framtidsutsikter äger den eooperativa rörelsen, sådan den för närvarande gestaltar sig? Cooperatörerna hafva under de sista åren utvecklat ocli med framgång organiserat ett beaktansvärdt maskineri af olika föreningar, departementer, filialer, partihandels-kom-mittéer, sektions-styrelser, distrikts-direktioner. Och det påstås af en del cooperatörer, att en tendens nu gör sig gällande att slå sig till ro och låta sig nöja och under tacksam overksamhet begrunda de vunna framgångarne. Det är utan tvifvel en farlig sak att förlita sig på reglementen och institutioner, och en för långt drifven centralisation kan medföra stora vådor. Stores-styrelsen, partihandelsföreningarnes styrelse och den centrala direktionen äro just sådana ledamöterna göra dem. Den föreställningen, att blotta befintligheten af reglementen och organisationer kan för den enskilde eller staten medföra framgång, är en farlig tro.

Man får därför antaga, att om cooperatörerna verkligen hålla före, att med cooperation menas »organiserad själfhjälp», skola de taga sig i akt, att de icke låta själfhjälpens utveckling afstanna i förlitan på den befintliga organisationen. De skola bemöda sig om att låta den upplysta allmänna opinionens makt och de enskilda medlemmarnes sunda eftertanke sättas i verksamhet för att befordra utvecklingen. De skola lära sig inse, att såväl med hänsyn till staten i sin helhet som deras egen organisation och allramest beträffande de beslut, som fattas vid möten och sammankomster, är det ett stort misstag att tro, att »någonting uträttas blott därför, att lagar stiftats för att reglera dess verksamhet».

De skola säga: »Låt oss få färre beslut men flere män! Låt oss icke öfverlämna oss åt de styrande, utan må hvar och en tänka för sig själf och frimodigt uttala, hvad han inser och anser böra göras.» De skola inse sanningen af John Stuart Mills ord: »Det har ingen fara, att cooperationen skulle utbredas hastigare än cooperatörerna förbättras. Den är icke någon lätt sak. Om den det hade varit, skulle man icke väntat till våra dagar med att införa den. Den kan icke nå en högre utveckling än de personers teoretiska och moraliska ståndpunkt, som arbeta därpå, och den förutsätter, att tillgång linnes på hederliga och dugliga män och kvinnor, som vilja åtaga sig att handhafva dess angelägenheter.»

De skola allt lifligare känna behofvet af att ar-heta till förmån för sina i ekonomiskt afseende lik-stälda och ännu mer till förmån för dem, som äro mindre lyckligt lottade än de sj'älfva. »Ju större vårt eget välstånd är», skola de säga, »öfver hvilket man skryter så mycket, desto ansvarsfullare blir vårt värf att råda bot för tidens onda; i samma mån våra egna tillgångar ökas, så ökas ock vår skyldighet att afstå en del af dem till våra likars bästa, med mindre vi vilj'a predika för de rika, hvad de böra göra, för att sedan med skrikande inkonsekvens underlåta att sj'älfva göra, hvad vi för andra predika.» Man har mycket att arbeta för, mycket att kämpa för, om man vill lämna förhål landena efter sig något bättre än man själf funnit dem. Om cooperatörerna följa sina egna grundsatser att handla redbart, rättvist och oegennyttigt, om de undvika själfviskliet och liknöjdhet, skola de åtnjuta sina medborgares aktning och sympatier, hvilket är af en sådan öfvervägande vikt för arbetsklassen b 1

1 En gynnsam allmän opinion, som visar aktning för arbetet och sympati för arbetaren, erkännes nu vara en verkligtTy de kunna ådagalägga, att de gåfvor, barmhärtigheten utöst öfver dem, ofta blott förvärrat ställningen, medan däremot cooperationen förbättrat de allmänna förhållandena; de veta, att, medan allmänna rösträtten icke alltid visat sig förbättra människorna, har denna rörelse åtminstone bidragit att i sann mening uppfostra dem. De tro icke på den framgång, som grundar sig på privilegier, börd eller rikedom, utan endast på den, som beror på verklig förtjänst; och likväl önska de icke att rifva ned eller att sätta en klass i harnesk mot en annan, utan snarare

att bygga upp och befordra det samförstånd och den vänskap mellan olika klasser, som är ett lifsvillkor för samhällets välfärd. Och de skola icke sakna riklig uppmuntran1 1. Det finnes många sätt att arbeta till ömsesidig fromma, och det coopera-tiva sättet är ett bland dessa. Och på samma sätt som det förhåller sig med den bättre sidan af arbetet i statens tjänst, så är ock förhållandet med det co-operativa arbetet. Det arbete, som redbart utföres, utan lumpna syften, till samhällets bästa, måste i hög grad vara ägnadt att stärka och förädla människorna.

ekonomisk kraft. »Kan (let råda något tvifvel därom, att åtn jutan-det af samhällets aktning och sympati måste stärka daglönarnes klass i deras oaflåtliga sträfvan efter en ekonomiskt förbättrad ställning, att den måste gifva vikt och betydelse åt alla deras be rättigade fordringar, måste göra dem mera beslutsamma och tålmodiga gent emot andras ingrepp, måste öka det förtroende, som hvarje enskild arbetare hyser för dem, hvilka göra gemensam sak med honom, och minska faran för den svage och tviflande att duka under i striden.» (Walker, Pol. Econ. sid. 282.)

1 Gladstone yttrade under en debatt i Underhuset 1864 följande tänkvärda ord: »För min egen del blyges jag icke att säga, att om jag för 10 år sedan hört någon profetera om det cooperativa systemets framgång, sådan denna förspörjes i de nordliga städerna, om man hade förespått mig, att arbetare skulle på detta sätt kunnat förena sig till ömsesidigt bästa, så skulle jag betraktat denna förutsägelse såsom en orimlighet. Det finnes enligt min mening iutet större socialt underverk än den blomstring, åt hvilken dessa föreningar hafva att glädja sig, när man tillika besinnar, på hvilken sund basis de äro grundade.» ----------------------------------Kapitel II.

Cooperationens historia

1824—1892.

Den tidrymd af cooperationens historial, som vi i detta korta utkast skola behandla, kan indelas i tre afdelningar, af hvilka de båda första omfatta omkr. 20 år hvardera.

I. 1824—1844, de tjugo åren närmast före R,och-dalekoloniens grundläggning.

II. 1844—1864, från Koelidale-koloniens grundläggning till den engelska partihandelsföreningens bildande.

III. 1804—1892, från den engelska partihandelsföreningens bildande till närvarande tid.

Sistnämda period kan åter atdelas i:

1) Perioden 1864—1869, före öppnandet af de nationella cooperativa kongresserna, och

2) Perioden 1869 — 1892, från dessa kongressers början till närvarande tid.

I. 1824 -1844. De tjugu aren närmast före Roehdalekoloniens grundläggning. I sammanhang med den historiska utveckling, vi här gå att skildra, är det ej utan vikt att påminna därom, att det just var år 1824, som de författningar, hvilka angingo kontrollerandet af föreningar mellan arbetsgifvare eller arbetare, äfvensom alla förordningar, hvilka inskränkte arbetarnes rätt att ombyta uppehållsort, blefvo afskalfade. En långt mer betydelsefull och friare lagstiftning var visserligen nödvändig, innan arbetarne skulle få oinskränkt rätt att verka för eller ingå föreningar till sin egen fördel, men med afskaffandet af nämnda förordningar var en viktig början gjord.

1 Jfr. »Progress of the Working Class 1832—1867» af Lml-low och IJoyd Jones, äfvensom »Hist. of Co-operation» af Ho lyoake.I början af detta århundrade förorsakade utan tvifvel det höga priset på födoämnen, att arbetsklassen alltmer fäste sin uppmärksamhet vid trågan om ett billigare sätt att anskaffa erforderliga lifsförnöden-heter. Robert Owen, ehuru själf arbetsgifvare och fabrikant, väckte vid denna tid till lif en tanke, som arbetarne sedermera förstodo att göra fruktbärande. De högre motiv, som öfvat inflytande på cooperatörer, påverkade äfven honom; och ehuru han under sitt senare lif påstod, att »minuthandelsaktiebolag icke vore det sociala system, han sökte åstadkomma», ingick likvisst den cooperativa handeln bland hans många förslag. Och såsom ett resultat af hans läror om »karakterens daning» och om »egendomsgemensam-het» hafva framgått

ytterst värdefulla sträfvanden för nationell uppfostran och åstadkommande at arbetarnes sammanslutning till kommersiell och industriell verksamhet.

Mellan åren 1825 och 1830 utkom en ofantlig mängd s. k. cooperativ periodisk litteratur af kort varaktighet, och under dessa och följande år öppnades många cooperativa »stores» i. England och Skottland. Men den tanke, som lifligast skulle tilltala arbetarne och skaffa en fast grundval för placeringen af deras kapital, hade ännu icke uttalats. I allmänhet brukade vinsten inom den tidens »stores» fördelas i förhållande till det insatta kapitalet, eller ock, såsom emellanåt inträffade, fingo alla aktieägarne lika andel i vinsten. Dylika affärer erbjödo ingenting särskildt lockande vare sig för arbetarne eller för allmänheten och inneburo ej heller någon garanti mot bedrägligt förfarande. Vinsten gick i kapitalistens fickor och icke i konsumentens. Det uppgif-ves, att år 1830 funnos mer än 200 »stores», och att under detta och ett par följande år höllos cooperativa kongresser. Både cooperativa mjölkvarnar och cooperativa »stores» från detta och tidigare år äga ännu bestånd. Många af dessa »stores» gingo emellertid snart under, andra tynade bort, och från tiden för reformbillens antagande år 1832 till år 1844 vorode cooperativa lärorna såsom förut till stor del uppblandade med socialistiska och kommunistiska idéer.

II. 1844—1864. Frän Roehdalekoloniens grundläggning till den engelska partihandelsföreningens bildande. Sedan de bekanta 28 Rochdale-pioniererna genom flitiga inbetalningar lyckats hopsamla £ 28 (omkr. 500 kr.), öppnade de år 1844 sitt första föreningslager (store), som grundade sig på den principen, att vinsten skulle fördelas i proportion till de gjorda inköpen, samt att alla de köpande deltagarne skulle samtidigt vara aktieägare och åtnjuta en viss bestämd ränta å det insatta kapitalet. Roehdale var icke det första föreningslager, som lämnade utdelning åt köparne. Men från Roehdale gjordes en ny insats i den cooperativa rörelsen; och från denna tid till innevarande stund har denna grundsats, hvarpå coope-ratörernas framgång väsentligen beror, af dem betraktats såsom föreningarnes hörnsten. En mängd svårigheter återstodo ännu att undanrödja, och det är med beskrifningen öfver dessas successiva aflägsnande, som den cooperativa rörelsens historia hufvudsakligen har att sysselsätta sig. Man torde lägga märke till, att just under de år, då den lilla Rochdalekolonien bildades, började arbetarne göra sin röst hörd i staten, på samma gång lagstiftningen började gifva dem större frihet och makt att hjälpa sig själfva. År 1844 antogs en af de viktigaste fabrikslagarne, hvilken år 1847 efterföljdes af »den beryktade 10-timmars-lagen». År 1846 möjliggjordes utvecklingen af olikartade yrkesföreningar och de stora Friendly Socie-ties, hvarjämte i viss mån de cooperativa förenin-garne kommo under lagens beskydd. Samma år af-skaffades spannmålslagarne. Det var vid tidpunkten för den stora revolutionära rörelsen 1848—1849, som cooperationen började gå framåt med jättesteg. Med kortare arbetstid, billigare födoämnen och större uppmuntran till samarbete för själfhjälp utan att hämmas af den gamla fruktan att blifva bedragne ellermisslyckas, fanns det nu något, som var värdt att arbeta för1.

Det var äfven vid denna tid, som det välkända sällskapet, benämndt »de kristliga socialisterna», af hvilka vi ännu räkna några bland våra leder, började lämna sin ovärderliga hjälp åt cooperatörerna och genom sin lagkunskap och oskrymtade medkänsla för våra sträfvanden uträttade tjänster, som cooperatörerna sent skola glömma. Med deras bistånd grundades flera föreningar. »De kristliga socialisternas tillslutning var en ny kraftig yttring af den allmänna opinionen till cooperationens förmån.» Den hjälp, som vid denna tid lämnades af J. S. Mill, Slaney och Henley och längre fram af Sotheron Estcourt var också af stort värde. Såsom ett resultat af de många personers förenade bemödanden, som hyste intresse för cooperationens framgång, stiftades år 1852 The Industrial and Provident Societies Act (lag angående industriella och ekonomiska föreningar), cooperatörer-nas »stora frihetsbref, troligen den viktigaste bland alla de lagar, som skänkte arbetarne nya fri- och rättigheter, liksom 10-timmars lagen är den viktigaste bland dem, som ökat arbetarnes skydd.» Det har beräknats, att vid denna tidpunkt funnos omkr. 140 cooperativa stores, ^ren 1850 och 1855 infördes lagarne angående arbetarebibliotek, åren 1853 och 1855 borttogs helt och hållet stämpelskatten på tidningar. Den stora betydelsen af dessa lagar för de män, som gingo i spetsen för en rörelse, hvilken erfordrade så mycken intelligens och bildning, och som infört bruket att afsätta en del af den ekonomiska vinsten för uppfostringsändamål, på en tid då man fick betala sina 7 pence pr exemplar för de dagliga tidningarne, torde vara onödigt att påpeka. Ar 1847 anlades mjölkvarnarne i Leeds och Halifax, 1850 en dylik vid RoolidaLe och 1851 en vid Sowerby Bridge.

Ar 1854 började Mitchell Heys bomullsspinneri

1 Se »Lecture on the History and Objects of Co-operation» af T. Hughes, utg. af Centralstyrelsen.i Rochdale sin verksamhet med tillämpning af grundsatsen om premier åt arbetarne, hvilken plan emeller tid redan öfvergafs år 1862. Det af Holyoake år 1857 utgifna arbetet »Om cooperationens historia i Rochdale» bidrog kraftigt på sin tid att sprida kännedom om den cooperativa verksamheten. De coopera-tiva föreningarnes arbete i uppfostringens tjänst fick lida ett af bräck genom uraktlåtandet af att i»Eriendly Societies Act» af år 1855 inflicka en paragraf, som uttryck ligen berättigade dessa föreningar att afsätta medel för dylikt ändamål. Detta var i sanning ett beklagligt förhållande, enär en förening, som icke från början haft en dylik bestämmelse inrymd i sina stadgar, sedermera icke utan stora svårigheter skulle kunna införa den. Nämnda uraktlåtande afhjälptes genom Industri- och Ekonomilagen af år 1862, som åt dessa föreningar gaf en korporativ ställning och medgaf hvar och en af dem rätt att äga aktier i de öfriga, hvilket viktiga stadgande möjliggjorde inrättandet af partihandels-föreningen (Wholesale Society). Under denna period höllos de första allmänna mötena mellan olika cooperativa föreningar både i norra och södra delarne af landet. År 1860 grundlädes tidningen »The Co-operator», och har den cooperativa rörelsen allt sedan dess haft sitt eget organ, hvilket för många bland cooperationens ledande män utgjort ett högst värdefullt bildningsmedel. I Lancashire, hvarest den cooperativa rörelsen kraftigare än annorstädes utvecklades under denna period, hade dess anhängare vid periodens slut att utstå en svår pröf-ning i följd af krisen på bomullsmarknaden. Eörenin-garne vädrade emellertid den annalkande stormen, och under åren 1861—66 ökades deras aktiekapital betydligt.

År 1862 lämnades för första gången officiella rapporter till parlamentet, och vi vilja afsluta redogörelsen för denna period med en tabell, som i rundt tal utvisar de framsteg, hvillia på något mindre än tjugu år blifvit gjorda:Antal Antal Aktie- och Årlig Vinst

föreningar medlemmar lånekapital omsättning

450 00,000 £ 450,000 <£ 2,350,000 £166,000

III. 1864—1892. Frän den engelska partihandelsföreningens bildande till närvarande tid.

Denna förenings första bokslut offentliggjordes i Maj 1864 och utvisade efter sju veckors verksamhet, eller omkring ett halft kvartal, en omsättning af nära £ 6,000. Tjuguåtta år senare utgjorde omsättningen för ett halft kvartal omkr. £ 1,200,000. För den co-operativa rörelsen ägde inrättandet af denna förening en utomordentligt stor betydelse (se kap. IV).

1. Under perioden 1864—1869, innan ännu gemensamma möten mellan landets cooperativa föreningar börjat hållas, gjordes betydande framsteg i olika riktningar. Så bildades t. ex den cooperativa boktryckeriföreningen äfvensom ett cooperativt assu-ranskompani. Ar 1868 grundades den skotska cooperativa partihandelsföreningen, som nu har en årlig omsättning af £ 3,000,000.

Genom en förordning af 1865, som innehöll vissa ändringar i lagen om bolag, möjliggjordes stiftandet af bolag mellan arbetsgifvare oeh arbetare, och samma år bildades de industriella bolagen Briggs & Son samt Greening, om hvilka man en tid hyste stora förhoppningar. Innan vi afsluta denna afdelning, vilja vi uppvisa föreningarnes ställning år 1872 och deras framsteg i rundt tal under de 10 år som förflutit, sedan officiella rapporter först afgåfvos.

Föreningarnes ställning år 1872:

Antal Antal Aktie- och Årlig Vinst

föreningar, medlemmar, lånekapital, omsättning.

920 340,000 £ 3,340,000 £ 13,000,000 £ 935,500

Häraf framgår, att på 10 år antalet föreningar mer än fördubblats, medlemsantalet mer än tredubblats, omsättningen och vinsten mer än femdubblats och aktiekapitalet mer än sjudubblats. De cooperativa

föreningarnes verksamhet såsom sparbanker hade sålunda under dessa år hastigt tillvuxit.

2. 1869—1892. De nationella kongressernasbörjan och centralstyrelsens stiftande år 1870 voro af stor betydelse för cooperationens utveckling. Under de första åren af denna 23-års-period utvecklades en stor lifaktighet. Under åren 1869—1874 försökte arbetarne att åt sig eröfra olika grenar af produktionsområdet, men deras frapigång har ännu icke motsvarat deras hänförelse. År 1869 utbröt den stora strejken i Xeweastles distrikt. De mekaniska verkstäderna i Ouseburn grundlädes vid samma tid, och kort därefter öppnades äfven industribanken i Mewcastle.

Åtskilliga föreningar stiftades, som afsågo att tillförsäkra arbetarne extra utdelning, och åtskilliga firmor, sådana som Fox, Head & C:o m. fl., införde systemet att göra arbetarne till delägare i affären. Åtskilliga grufvor och fabriksföretag påbörjades eller understöddes af cooperativa föreningar. År 1874 lära 50 cooperativa produktionsföreningar hafva varit i verksamhet. Vid samma tid utvecklade äfven de förenade bomullsspinnerierna i Oldhamm. fl. ställen (hvarom närmare längre fram) en framgångsrik verksamhet, och en stor del af cooperatörernas penningar insattes i dessa företag. Äfvenså bildades flera produktions-föreningar, som nu befinna sig i ett blomstrande skick. Men från år 1874 och närmast följande år omtalas det ena fallissementet efter det andra. Det skotska järnverket, som öppnades 1872, stängdes 1874. Likaledes försattes i konkurs ofvannämnda mekaniska verkstäder i Ouseburn, hvarigenom arbetare sägas hafva förlorat £ 150,000, äfvensom Xewcastles industribank. I de nämnda firmorna Fox, Head & C:o, Briggs, (ireening m. fl. blef det slut på arbetarnes delaktighet. Flera grufföretag och fabriker afvecklades genom administration. En del föreningar fingo under dessa bistra tider vidkännas stora förluster, och bränd t barn skyr elden». Men frånsedt dessa förhållanden, af hvilka ett stort antal föreningar var fullkomligt oberördt, gjordes i flera afseenden glädjande framsteg. Ett par för arbetarne viktiga lagar stiftades åren 1871 och 1876. Sektionsstyrelserna organi-serades, och de olika distriktens gränser uppdrogos på kartan. Tidningen »The Co-operative News», som nu äges af föreningarne, grundades vid denna tid. Uppförandet af arbetarebostäder bedrefs af flera föreningar i stort omfång och betraktades som ett säkert sätt att placera penningar. Intresset för det praktiska utbredandet af cooperationens idéer inom områden, hvarest själfva namnet cooperation för mången var okändt, ådagalades genom stiftandet af det Cooperativa Grillet inom södra sektionen år 1877. Samtidigt dryftades vid kongresserna viktiga frågor, såsom t. ex. frågan om cooperativ produktion och bankverksamhet, och dessa kongresser uträttade mycket godt genom att stifta personlig bekantskap mellan de ledande männen från olika delar af England och Skottland och genom att främja en känsla af godt kamratskap, afslipa olikheter och öka förrådet af samlad erfarenhet. Värdefulla på mångahanda sätt voro likaledes de olika synpunkter för cooperationsfrågans belysning, som framhöllos vid kongresserna i inled-ningsföredrag af en Hughes, en Morrison, en Cowen, h vilka mera framhöllo den erfarenhet de själfve haft under sin verksamhet i föreningarnes tjänst, eller af professorerna Thorold Högers och Hodgson, en Aube-ron Herbert eller en Brassey, hvilka mera betraktade rörelsen från de utomståendes synpunkt.

Man torde ihågkomma, att Mr Hughes och Mr Morrison båda beröfvades sin plats i parlamentet år 1874, ocli det lider intet tvifvel, att deras förfäktande af cooperationens idéer stod i nära sammanhang med deras nederlag i valstriden.

Under åren 1876 — 1882 finnes intet af mera aktuellt intresse att här omförmäla. Intet särskildt framsteg gjordes inom den cooperativa produktionens eller bildningsverksamhetens område. Föredrag hafva vid kongresserna hållits under sista tiden af män sådana som lord Hipon, biskopen af Durham, lord Derby, lord Eosebery, Sir W. Lawson, ¥m. Maxwell, E. V. Neale, I. T. W. Mitchel och prof. Stuart. Man föreställde sig, att prof. Stuarts föredrag i GHoucesterår 1879 skulle gifva en betydlig väckelse åt eoope-ratörernas arbete för upplysningens spridande. En liknande verkan motsågs äfven af den coopera-tiva kongressen i Oxford (1882), hvarest under åtskilliga dagar ett nyttigt tankeutbyte ägde rum mellan föreningarnes ombud och de akademiska med-borgarne, såväl äldre som yngre, samt många förutfattade meningar å ömse sidor betydligt modifierades och många prof på ömsesidigt tillmötesgående och förstående ådagalades. Framtiden allena kan utvisa, huruvida dessa förhoppningar skola uppfyllas.

Vi meddela här en öfverblick öfver cooperations-föreningarnes ställning år 1882 och 1891 till jämförelse med de förut lämnade uppgifterna om ställningen 1872 och 1862:

Antal Antal Aktie- och Årlig Vinst 2 ' föreningar, medlemmar, lånekapital, omsättning 1882 1,200 640,000 £ 8,000,000 £ 25,500,000 £ 2,100,000

1891 1,600 1,120,000 » 15,600,000 »45,500,000 » 4,700,000

Häraf framgår, att under det medlemmarnas an' tal på de sista tio åren i det närmaste fördubblats, har däremot föreningarnes antal endast ökats med ungefär en tredjedel. Man ser också, att aktiekapitalet ökats lika hastigt i förhållande till medlemsantalet och omsättningen som under de föregående tio åren. Samtidigt är vinsten i förhållande till den årliga försäljningssumman större än under de föregående perioderna.

Vid en återblick på utvecklingen under den tidrymd, vi nu i korta drag tecknat, måste livar och en, som fullt kan sätta sig in i arbetares och arbeter-skors ställning för sjuttio år sedan, medgifva, att de framsteg, arbetsklassen under denna period gjort, varit i många afseenden af den största betydelse. Men, såsom ofta framhållits, den stora frågan är: »I hvilken utsträckning ha de arbetande klassernas ställning i städerna och på landet förbättrats i jämförelse med andra Massers ekonomiska utveckling?> En och hvar har sig bekant, att deras ställning är i många afseenden vida bättre nu än för ett hälft århundrade sedan, men för jyra hundra år sedan var den engelske arbetaren i allmänhet mera välbärgad än han är i våra dagar.

Att skildra historien öfver dessa sjuttio år af cooperationens utveckling är att skildra ett sträf-vande, som varit påverkadt af många olikartade motiv; men om den kunde skrifvas fullständigt, komme den att innehålla namnen på många sj älfuppoffrande och nitiske män, hvilkas namn aldrig blifvit kändt utom deras eget fäderneslands gränser, och som måhända äfven där nu råkat i glömska. Lagstiftningen förhindrade i forna tider genom allehanda koalitionsforbud all föreningsverksamhet och lämnade föga skydd mot bedrägligt förfarande. Tidningarna voro belagda med dryga stämpelafgifter, endast ett fåtal någorlunda dugliga skolor funnos, inga handböcker, ingen litteratur angående cooperativa spörsmål. Nu är allt detta förändradt. De i lagstiftningen vidtagna ändringar, hvilka medfört så stora förbättringar på dessa områden, äro i väsentlig mån resultatet af de utaf arbetarne själfve framstälda fordringarne. Yägen ligger nu jämnad för cooperationens fortsatta utveckling. Skall det blifva till större gagn för cooperatörerna själfva, och skall deras förkofran skjuta snabbare fart, sedan numera de största svårigheterna äro undanröjda? Detta får framtiden utvisa.

I

Kapitel III.

Distributionsföreningar eller s. k. stores.

I. Inledning.

Låtom oss tillse, hvad det innebär att göra sina inköp och vara delägare i en cooperativ distributions-forening eller s. k. store (== varulager, magasin).

En person önskar ingå som medlem, betalar1 shilling 3 pence1, och blir faktiskt i ock med detsamma intagen i föreningen; ty denna står öppen för en ock kvar, som önskar att ingå däri, hvilken klass kan än må tillhöra, (l:sta hufvudpunkten). Den nyinskrifne medlemmen, mannen eller hustrun eller någon annan af familjen, begifver sig sedan till försäljningslokalen, den må nu inrymmas i en byggnad upptaxerad till £ 40,000 eller förhyrd mot £ 5 årlig hyra —• metoden är i båda fall den samma. Hon (ty vi antaga att det är en kvinlig medlem) inköper där sina varor till de på platsen — i staden eller byn — gängse pris (,2:dra hufvudpunkten) och betalar med kontanta penningar, hvad hon köpt (3:dje hufvudpunktm). Har hon inga pengar med sig, får hon gå tillbaka med oförrättadt ärende. När hon afslutat sina inköp, erhåller hon af det expedierande bodbiträdet (eller kassören) några stämplade tenn-eller papperspolletter, som utvisa beloppet af de gjorda inköpen, vare sig hon köpt för endast 6 pence eller för lika många pund sterling. Dessa polletter behåller hon till kvartalets slut, då de återlämnas till butiken för att utvisa sammanlagda beloppet af de gjorda inköpen under det gångna kvartalet; det

är nämligen efter detta belopp som dividenden eller hennes andel i vinsten beräknas (l:de hufvudpunktm), vare sig den kommer att utgöra blott 1 shilling eller ända till 3 shilling för hvarje pund hon gifvitut (5 % å 15 %). Antag, att det är det första kvartal hon handlar i butiken, att hennes utdelning för kvartalet belöper sig till 10 shillings, och att hon endast betalat 1 shilling, då hon ingick som medlem. Får hon nu uttaga dessa 10 shilling? Ja, med undantag af ett belopp af 3 pence i veckan pr aktie, hvilket kommer att innehållas, emedan hvarje medlem måste vara aktieägare för ett belopp af minst £ 1, på det att föreningslagret skall äga tillräckligt rörelsekapital (Öde hufvudpunkten). Så snart hon inbetalt sin en-

1 £ 1 = 20 shilling, 1 sh. = 12 pence, eller i svenskt mynt 1 £ (pund) = 18 kr., 1 shilling = 90 öre, 1 penny = 7,5 öre.pundsaktie, kan hon uttaga li varje i framtiden henne tillfallande utdelning så ofta hon behagar. Om hon är förståndig, låter hon penningarne innestå i affären, hvilken kommer att utgöra hennes sparbank och betalar henne 5 % ränta, och efter någon tid kan hon ega £ 50 å £ 100 i butiken, såsom fallet är med hundratals arbetare, detta såsom resultatet af ingen annan uppoffring å hennes sida, än att hon betalar kontant sina dagliga inköp. Hon infinner sig vid det första kvartalsmötet, hvarest måhända en eller annan -viktig angelägenhet debatteras, och finner, att hennes röst har lika mycket att betyda som en annan medlems, hvilken måhända innehar aktier för £ 200. Alla äro här jämlikar; ingen har mer än en röst. (6:te hufvudpunkten.)

II. Uppsättningen af ett »store». Förberedande anordningar.

Sättet för bildandet af ett »store» är i allmänhet följande: En eller annan arbetare, i besittning af

högre intelligens eller större inflytande än sina kamrater, får höra talas om hvad som uträttats genom arbetarnes cooperativa föreningar i England och Skottland. Han resonnerar om saken med sina vänner och kamrater, anskaffar och utdelar några ströskrifter i ämnet, ocli slutligen bestämma de sig för att söka bilda en liknande förening. Det första, de ha att göra, är att utse en mindre, provisorisk styrelse, som med alla till buds stående medel söker att sätta sig i förbindelse med andra arbetare på platsen i deras arbetareföreningar, fackföreningar eller på annat sätt. Den provisoriska styrelsen har till en början att taga i öfvervägande åtminstone följande sju punkter:

1. Anvisningar oeh råd frän cooperativa organisationer. Om en förening, som står i begrepp att bildas, vill begagna sig af den cooperativa organisa-tion, som är förpliktad att i dylika fall bistå med råd och dåd och naturligtvis gärna står till tjänst, så kan den härigenom undslippa många framtida bekymmer och förebygga många misstag. Genom att rådföra sig med generalsekreteraren i Coopera-tiva Unionen (adr. City Buildings, Corporation Street, Manchester) kan upplysning vinnas om namnet på den person, man närmast har att vända sig till inom distriktet för vinnande af personligt bistånd och råd.

2. Stadgarne. Hvad som lämpligen bör inflyta eller icke inflyta i stadgarne, därom kan man delvis bilda sig ett omdöme med ledning af de upplysningar, som inrymmas i denna bok. Styrelsen bör anskaffa ett exemplar af »The Industrial and Provident Societies Act» (lagen ang. industriella och ekonomiska föreningars verksamhet), enligt hvilken de ha att anmäla sin verksamhet, äfvensom ett exemplar af de allmänna stadgarne för cooperativa föreningar, (Model Hules), pris 2 pence, hvilka stadgar uppställts af Cooperativa Unionens generalsekreterare. Om de följa dessa med några få speciella tillägg, skola de spara sig mycket besvär. En viktig sak torde böra påpekas i detta sammanhang. Stadgarne böra uttryckligen föreskrifva, att 2,5 % af vinsten skall afsättas för uppfostrings-ändamål. Föreningen torde aldrig behöfva ångra ett dylikt stadgande men väl ett utelämnande däraf. Hvarje god medlem af en förening bör vinnlägga sig om att grundligt sätta sig in i föreningens stadgar.

3. Föreningens inregistrering. Inregistreringen är kostnadsfri. Den bör ombesörjas, innan försäljningslokalen öppnas, vanligtvis så snart penningar börja inflyta. I händelse ofvannämda allmänna stadgar, hvilka äro välbekanta för hvarje inregistrerings-myndighet, af föreningen antagas, torde denna del af saken vålla föga svårigheter.

4. Folkmöten. Den Cooperativa Unionens centralstyrelse äfvensom Gillet i södra provinserna äro alltid villiga att utsända två eller flere talare för att uppträda kostnadsfritt vid något allmänt möte.Man bör icke uraktlåta att anlita

denna åtgärd, då dessa personer ju hafva en rik fond af erfarenhet och med största beredvillighet mottaga uppdraget. Tack vare den starka samhörighetskänsla, som är rådande mellan cooperatörer inom den arbetande klassen, uraktlåta de icke att göra sitt bästa för att genom sina egna organisationer bibringa andra mindre lyckligt ställda en så fullständig kännedom som möjligt om de välgärningar, som härröra från den cooperativa rörelsen. De s. k. liufvudpunkterna (se kapitlets slut) böra tramhållas upprepade gånger, ty då en ny plan framkastas för personer, som aldrig hört talas om saken förut, tar det en rundlig tid att inprägla i deras medvetande idéer af äfven den enklaste innebörd. Åtskilliga förslag till resolutioner komma att framställas, och den provisoriske sekreteraren bör stå vid dörren för att mottaga namnen på de personer, som äro hågade att ingå i föreningen. En ganska lindrig påtryckning kan förmå en person, som icke skulle haft mod att namngifva sig vid talarestolen, att uppge sitt namn vid utgången.

5. Insamling af penningar och huru mycket som bör insamlas. Nu är den viktigaste angelägenheten den att insamla penningar. Hela systemet baserar sig på kontant betalning — och försäljningslokalen behöfver reda penningar för sin inredning och för inköp af varulagret, innan rörelsen öppnas Några styrelseledamöter tjänstgöra som insamlare och försöka att främja saken på bästa sätt. Sedan kommer frågan, huru mycket penningar måste insamlas, och huru många medlemmar böra förefinnas, innan affären börjar. Om en försäljningslokal är ämnad att öppenhållas hela dagen, bör det finnas ett kapital på minst £ 130, 100 medlemmar och en tämligen säker utsikt att kunna uppnå en omsättning på £ 40 ä £ 50 i veckan. Med mindre än detta torde man icke kunna bestrida utgifterna och påräkna en afse-värd utdelning.

På många, särskildt mindre, orter är det omöjligt att anskafla 100 medlemmar, innan företaget börsättas i gång. I sådant fall är det nödvändigt att börja utan någon särskildt allönad butikföreståndare och utan att hålla butiken öppen hela dagen, försäljningslokalerna öppenhållas endast om kvällarna och lördagseftermiddagar, och styrelseledamöterna få till en början tjänstgöra som butikföreståndare; eller måhända lyckas man engagera en medlems hustru, som är lämplig och ordentlig och som för en kortare tid kan vara villig att drifva afiaren i sitt eget hem. Huru som helst måste medlemmarne stå på egna fotter. En förening, som delvis understödjes af utomstående, blomstrar sällan länge. Den bör i regeln icke mottaga lån eller gåfvor utan kämpa sina egna strider och, om den begår några misstag, lära af erfarenheten sättet att afhjälpa dem. Medlemmar, som äro belastade med skulder i vanliga butiker, kunna lämpligen köpa en del varor i föreningens butik och en del på sina torra ställen samt afbetala sina skulder med utdelningen i föreningen.

6. Bestämmelser angående de i foreningslagret insatta eller sedermera inflytande pennin-garne. Denna fråga måste ordnas, innan stadgarne tryckas. Merendels fördelas kapitalet i aktier på £ 1 stycket. Den viktigaste frågan att ordna är den, huruvida det skall stå en hvar öppet att när han så behagar uppsäga alla sina aktier, eller om det endast skall vara tillåtet att transportera dem eller sälja dem till någon annan men icke att uttaga dem ur affären. Flertalet cooperatörer anser numera, att det i allmänhet är lämpligast föreskrifva, att hvarje delägare skall innehafva en på andra transportabel ouppsägbar aktie å £ 1, men låta de öfriga aktierna, hvilka förvärfvas i form af innestående andel i vinsten eller genom på deposition insatta penningar, på begäran inlösas. Skälet, hvarför man bör föreskrifva, att hvarje medlem skall innehafva minst en aktie, som väl kan på andra öfverlåtas men icke behöfver återtagas, är, att man därigenom vill förebygga eller minska verkningarna af en panik, som kunde vålla öfriga delägare allvarsamma förluster; ty det är påtagligt, att ingen förening kunde äga bestånd, ifall hela aktiekapitalet när som helst kunde återfordras, då j u en stor del af detta kapital måste fastlåsas i inventarier, byggnader m. m. Många föreningars stadgar medgifva därför styrelsen rätt att förbjuda ytterligare uttagningar i händelse af panik, hvilket också är en ytterst viktig bestämmelse, ity att den skyddar de lojala delägares rätt, som icke i första bestörtningen skynda att uttaga sina penningar. Åtskilliga föreningar, som äga en dylik bestämmelse, anse, att hela kapitalet bör vara uppsägbart. Vanligtvis föreskrifves det i stadgarne, att aktierna skola afbe-talas med 3 pence i veckan, eller 3 shilling 3 pence i kvartalet. En del föreningar hafva fastställt aktiernas storlek till £ 2 eller £ 3 eller föreskrifva, att hvarje delägare med full rösträtt skall innehafva minst två, tre eller fem stycken aktier, hvardera lydande å £ 1. Men i allmänhet komma inedlemmarne i åtnjutande af rösträtt och öfriga förmåner, så snart de vunnit inträde i föreningen och erlagt 1 sh. i inträdesafgift.

I händelse en del af aktierna äro transportabla, äger styrelsen vanligen -rätt att i vissa iall återköpa dem från inedlemmarne och makulera dem. Lagen ang. industriella föreningars verksamhet medgifver dylika föreningar rätt att återköpa sina egna transportabla aktier med villkor, att aktierna, så snart köpet är afslutadt, genast förklaras ogiltiga och makuleras.

Ränta pa aktiekapitalet. Nästan samtliga föreningar lämna 5 % ränta på hela aktiekapitalet; en del af dem gifva något högre ränta på aktier, som kunna öfverlåtas på annan person. Denna räntesats har visat sig innebära en stor lockelse för aktieägarne och har i ej ringa mån främjat rörelsens utbredande. Men på samma gång har det visat sig vara förenadt med stora svårigheter att, när större kapital influtit än som kunnat placeras i företaget, utan risk anskaffa dessa 5 %. För denna orsaks skull och någon gång emedan de medlemmar, som hafva blott obetydligt kapital i föreningen, visat sig afundas de mera kapitalstarka inedlemmarne deras 5 X, hafvavissa föreningar begränsat det kapital, livarje medlem får innehafva, till ett belopp vida understigande det lagliga maximum af £ 200.

7. Anordningar för utbetalandet af utdelning i proportion till inköpen. Hvarje gång en delägare kommer för att inköpa någon vara, utlämnas en pollett, för att vid kvartalets slut summan af de gjorda inköpen må kunna konstateras och delägaren kunna framställa sin fordran på en utdelning af 1 shilling 6 pence eller 2 shilling för hvarje pund af inköpens belopp, eller den utdelning som eljes kan blifva bestämd. Härvid betjänar man sig af en slags anvisningar eller biljetter förfärdigade af metall eller papper, hvilka utlämnas, när man gjort sitt inköp, och återbäras, när utdelningen skall lyftas. Metallpolletterna äro af tenn och stämplade med föreningens namn samt representera ett värde af l/t penny, 1 penny, 3 pence, 4 pence o. s. v. allt efter olika storlek och form. Polletterna å 10 shilling eller å 1 pund äro i allmänhet af koppar, och tennpolletterna kunna utbytas mot samma belopp i kopparpolletter. Om polletterna äro af papper, utsättes på hvar och en inköpets belopp äfvensom datum, och dessa kvitton, som äro gummade på baksidan, fästas på större pappersblad, hvilka, sedan de blifvit fullsatta, kunna utbytas mot andra. En fördel med papperskvitton är den, att man kan använda olika färg för hvarje kvartal och på sådant sätt lättare kontrollera, att kvittona återbäras under samma kvartal som de blifvit utfärdade. Man har exempel på, att delägare kvarhållit sina metallpolletter från ett kvartal till ett annat i hopp om en blifvande större utdelning. Sådant vållar naturligtvis oreda i räkenskaperna och är icke ärligt handladt mot föreningen. Eör att förebygga detta bruka en del föreningar beräkna utdelningen efter totalomsättningen och öfverföra outtagna utdelningar till en särskild vinstreservfond. Dessa olika systems betydelse för kontrollen öfver butikföreståndarens ärlighet och redbarhet är en särskild fråga, som vi på annat ställe skola behandla.III. Styrelseval och uppsättning af butik.

1 Styrelseval. Sedan föreningen blifvit vederbörligen inregistrerad och börjat sin verksamhet, är det dess första åtgärd att sammankalla ett allmänt möte af medlemmarne och skrida till val af styrelseledamöter.

Vid detta möte äfvensom vid alla följande sammankomster är det af stor vikt för medlemmarne att tillse, det föreningens stadgar noggrannt efterlefvas. Man brukar allt för ofta se genom fingrarne med denna sak. »Om vi göra hvad oss själfva lyster, be-höfva vi icke bekymra oss allt för mycket om hvad stadgarne föreskrifva», brukar man säga. Detta är ett stort misstag, såsom mången förening dyrt fått erfara efteråt. En af medlemmarne väljes till ordförande, hvarpå de allmänna tjänstemän, som skola utses på allmänt möte, jämte styrelseledamöterna föreslås en i sänder. I början har det sina svårigheter att finna personer, som vilja åtaga sig dylika befattningar. Det är en svaghet hos många arbetare, särskildt bland de bättre, att hafva allt för litet intresse för och icke nog självtillit i fråga om dessa för deras egen utveckling så betydelsefulla angelägenheter. Under föreningens senare utveckling ligger svårigheten icke i att anskaffa villiga personer utan i att välja de rätta. Personer, som utan ersättning vilja mottaga dessa uppdrag, kunna nog finnas och vinna allt för lätt pluralitet vid valet utan tillbörlig hänsyn till deras verkliga kvalifikationer, medan de lämpligaste och bäste hålla sig undan och medlemmarne i sin helhet icke äro tillräckligt vaksamme vid tillvaratagandet af sina verkliga intressen. Styrelseledamöter och tjänstemän utväljas genom hand-uppräckning eller med slutna sedlar; det senare sättet är lämpligast och föreskrifves i åtskilliga föreningars stadgar. Öppen omröstning leder ofta, dåsinnena äro i uppror, till bitterhet och osämja, då ju alla veta, hur nvar och en röstat. Antalet medlemmar i styrelsen är en viktig fråga. I -sussa fall kunna 7 eller 9 vara

lämpligare än 12. Det är dock vida lättare att öka antalet än att minska det.

2. Butiken. Såsom redan blifvit anfördt, har det emellanåt visat sig möjligt, att till en början åtnöja sig med någon af medlemmarnes eget hem såsom butiklokal och undvara särskildt aflönad butikföreståndare; men detta blir förr eller senare en omöjlighet, styrelseledamöterna kunna icke längre tjänstgöra såsom butikföreståndare om aftnarne, och butiken kan icke längre inrymmas i ett privat hem; styrelsen finner sig då nödsakad, i händelse företaget visar sig gå bra, att se sig om efter en lämplig lokal. När de hafva funnit en passande lägenhet, eller när de äro tveksamma i valet mellan olika förslag, böra de sammankalla ett allmänt möte och förelägga saken till medlemmarnes afgörande. Det enda fall, då de på eget beråd kunna förhyra en lägenhet, innan saken framlagts till medlemmarnes bepröfvande, är i händelse ett offentliggörande kunde minska utsikten att sluta ett fördelaktigt hyresaftal. I sådant fall skola de efteråt framställa saken i hela dess sammanhang för med-lemmarne och anmoda dem att stadfästa ett åtgörande, som de tro sig hafva vidtagit till föreningens sanna bästa. Hvad som vid valet af lokal främst bör hållas i sikte, är hänsynen till den största möjliga bekvämlighet för flertalet både nuvarande och blifvande medlemmar. I forna dagar brukade man vanligen hyra en billig lokal vid någon bakgata, men numera föredrager man i allmänhet en hufvudgata, och detta som vi tro med rätta. De ökade utgifterna torde ofta uppvägas af större bekvämlighet och offentlighet. Man bör taga sig i akt att icke råka i händerna på någon hyresvärd, som kan misstänkas för att vara utsatt för påtryckning af personer, hvilka vilja motverka föreningens sträfvanden; af vikt är äfven att tillse, det hyreskontraktet blir vederbörligen inteek-nadt.3. Butikför eständar en. Dennes aflöning i städerna utgör vanligen 25 å 30 skilling i veckan jämte bostad ocli gas, men emellanåt mera. På landet kan man i allmänhet få en lämplig person för 18 ä 25 shilling i veckan. Ibland kan en förening lyckas engagera en ung man, som vunnit erfarenhet i någon annan cooperativ förening, och som är villig åtnöja sig med mindre aflöning mot utsikten att få en bättre ställning. Men det lönar sig alltid att betala en anständig aflöning åt en god och rättskaffens föreståndare, som är lifligt besjälad af cooperationens idé — en sanning, som föreningar stundom förbisett, så att de för att inbespara några lumpna shilling eller pund årligen liafva förlorat hundratals pund eller till och med ruinerats. Angående denna fråga kan man lämpligen rådföra sig med centralstyrelsen eller partihandelsföreningen. Om dessa icke hafva någon att rekommendera, brukar en annons i The Coopera-tive News hafva åsyftad verkan. Cooperatörer fästa i allmänhet vikt vid att få en person, som är inne i de cooperativa metoderna och rutinerad i parti-handelsföreningarnes arbetssätt, livilka egenskaper endast kunna förvärfvas genom mångårig erfarenhet. En handelsman kan vara i besittning af stor skicklighet och betydlig driftighet men måhända icke just af det slag, som erfordras i en sådan butik, hvarom nu är fråga. Det har i praktiken ständigt haft sina svårigheter att bland erfarne private handelsmän finna en lämplig föreståndare för en föreningsbutik.

4. Butikinredningen. De föremål, som äro nödvändiga för butikens inredning, såsom disk, vågar, hyllor, förvaringskärl m. m. levereras ofta af parti-handelsföreningarne till mycket billigare pris, än de kunna erhållas för på annat håll. Om butiken har två fönster, så är den ena delen af butiken försedd med vanlig ofärnissad disk och hyllor af furu, hvilka hållas rena genom skurning, ocli där förvaras matvaror, såsom t. ex. fläsk, smör etc., den andra delen däremot har måladt eller poleradt innanrede och användes för specerivaror. Har däremot butiken blottett fönster, blir disken afdelad så, att den ena sidan afses för specerivaror, den andra för matvaror.

5. Butikfönstret. I somliga butiker anses det medföra onödig tidspillan att skylta med sina varor i fönstret. Men’i andra butiker är detta brukligt. Två saker böra därvid iakttagas: 1) varor, som icke lätt taga skada eller förskämmas, äro de som företrädesvis böra sättas i fönsteet; 2) om man ditsätter prof på korinter, russin etc. böra de vara verkliga prof ock ej särskildt för ändamålet utvalda eller utstyrda. Men i livarje fall, vare sig man skyltar i fönstret eller ej, bör butiken själf omsorgsfullt hållas ren, ljus och prydlig. Kostnaden för omsorgsfull rengöring betalas rikligen genom medlemmarnes större trefnad i butiken.

6. Inköp af varor. De många svårigheter, som denna fråga vållat i forna tider, kunna nu för tiden lätt öfvervinnas tack vare de oerhördt stora fördelar, som erbjudas genom tillvaron af partihandelsföreningar i England och Skottland, hvilka åstadkommits genom samverkan af cooperativa föreningar och stå öppna för alla konsumtionsföreningar, som önska att däruti ingå. Nybildade föreningar bruka vanligen strax ingå som medlemmar. Det finnes filialer eller depoter i många delar af landet, och det skall säkerligen visa sig fördelaktigt

för nybildade konsumtionsföreningar att hämta flertalet af sina varor från dessa.

7. Förhållandet mellan »stores» och partihandelsföreningarne. Partihandelsföreningarne äro icke fullkomligare än andra mänskliga inrättningar. Deras varor, anordningar och styrelse äro underkastade rätt mycken kritik från en del cooperatörers sida, och det är fullkomligt i sin ordning att så skall vara. Det är icke omöjligt, att denna kritik, efter, som man får hoppas, mera allmänt ökadt intresse för cooperativa frågor bland cooperatörernas stora massa, skall blifva skarpare, än den för närvarande är. Den stora valkorporation, hvaraf partihandelsföreningarne utgöras — det vill säga, de delegerade, som infinnasig eller åtminstone borde infinna sig, såsom utvalde af foreningarne rundt om i England ocli Skottland, vid mötena i Manchester, Newcastle, London och Glasgow, — äro, när allt kommer omkring, sjelfve ansvarige för, hvil ka personer de utvälja att styra deras egen förening, ansvarige i vidsträckt mån om föreningen icke utvecklar sig på det sätt de önska, eller om de icke göra sitt allra bästa, för att styrelsen skall leverera fullgoda och tillfredsställande varor. Dessa partihandelsföreningar måste vara underkastade ständig kritik från sina medlemmars sida likasom de vanliga föreningsbutikerna, såvida coopera-tionsrörelsen skall kunna utveckla sig i den rätta riktningen. Men det oaktadt måste denna -allmänna sanning, som vunnit bekräftelse genom mången väl* förståndig cooperatörs erfarenhet, ovedersägligen fa st-hållas i fråga om inköp af varor med endast ytterst få och sällsynta undantag. Om en butikföreståndare eller ledare envist vägrar att inlåta sig i handel med partiforeningarne i fråga om någon större del af de erforderliga varorna, om han enständigt förvägrar partihandelsföreningame ett opartiskt utbjudande af alla sådana varor, som för ett skäligt pris af dem kunna tillhandahållas, om han icke vill understödja stj'relsen i dess sträfvanden att så mycket som möjligt rekvirera sina varor från partihan-delsföreningarne under förbehåll att mot dem få framställa alla grundade klagomål, då är icke allt som det horde vara. Antingen ledes föreståndaren af be-vekelsegrunder, som icke öfverensstämma med coopera-tionens sanna bästa, i det han handlar med andra firmor, eller ock har han icke fattat, hvilken väsentlig betydelse partihandelsföreningame äga för co-operationens bestånd, så att han i sin okunnighet åsidosätter sin förenings och hela rörelsens sanna väl. Det är också å andra sidan sannt, att när en förening vet sig äga en god och lojal butikföreståndare, så bör den behandla honom med tillbörlig hänsyn.

En förening, som nyligen trädt i verksamhet, bör lämna partihandelsföreningame uppgift på sittmedlemsantal, aktiekapitalets storlek samt hur mycket penningar den vill använda till inköp af varor. Från partiforeningen insändes därefter en förteckning på kvaliteten och kvantiteten af de varor, hvilka lämpligen kunna rekommenderas till inköp att börja med. Denna förteckning kan sedermera granskas af styrelsen i samråd med butikföreståndaren och lämpas efter på platsen förefintliga behof.

De af partiforeningen erhållna varorna skola betalas till en början kontant, sedermera inom sju dagar efter fakturans afsändande. Denna regel har sitt stora värde, ity att den utöfvar en ganska stark hämsko på en oerfaren styrelse. En sådan styrelse utsättes därigenom mindre för frestelsen att ikläda sig någon större skuld och får lära sig inse vikten af att hålla företaget inom rimliga gränser. I forna tider gjorde man sig skyldig till olycksdigra missgrepp genom att rekvirera varor, som icke verkligen behöfdes, och som aldrig borde hafva rekvirerats.

Om det förefinnes en cooperativ mjölkvarn i grannskapet eller en cooperativ produktionsforening, som tillverkar goda varor, böra dessa i cooperatio-nens allmänna intresse af föreningen helst anlitas.

8. Varulagrets storlek. Mängden af varor, som på en gång finnas på lager, bör icke öfverskrida den beräknade omsättningen under tre å fyra veckor för specerivaror, tio ä fjorton dagar för matvaror, en månad för bröd och bakverk, tre ä fyra dagar för slakterivaror, tio å tretton veckor för klädesvaror, skovaror och möbelvaror. Alla inköp härutöfver ske på spekulation, och om sådana inköp föreslås, bör styrelsen göra sig noga underrättad om anledningen, hvarvid följande puukter måste tagas i öfvervägande:

1) den beräknade vinstens storlek utöfver den vanliga;

2) de extra utgifterna i form af a) kapitalränta, b) magasinshyra, c) möjlig förskämning af en del varor;

3) frågan, huruvida den extra nettovinsten verkligen är risken värd.

9. Hvilka priser böra åsättas varorna? Svaret härpå är —- de vanliga inom distriktet gängsebutikpriserna, vare sig

dessa äro höga eller låga. På vissa mindre platser i norra delarne af landet • har föreningsbutiken tillvunnit sig så stort anseende, att den utan fruktan för konkurrensen kan hålla pri-_ serna rätt höga, hvarigenoni den tillförsäkrar sina delägare en ganska betydlig utdelning. Det skulle emellertid vara rent af löjligt att vilja afgöra betydelsen af olika »stores» blott efter storleken af deras vinstutdelning. Det kan lända styrelsen och butikföreståndaren till större heder att på vissa platser kunna lämna 8 proc. än på andra platser ända till 16 proc. utdelning.

10. Förhällandet mellan »stores» oeh enskilda butikägare. Butikägare på platsen kunna genom att sänka sina priser förmå föreningsbutiken att göra sammalunda och vice versa. Hvarje »store» bör söka fasthålla vid skäliga detaljpriser på platsen och icke utan goda skäl sänka dém under denna nivå. Man får icke glömma, att vinstutdelningen är en af de viktigaste sidorna af hela systemet, och man måste söka förvärfva sig nya medlemmar genom de allmänna fördelar, hvarje delägarskap i ett »store» kan medföra, men icke, såsom enligt Civil-Service systemet, genom att utbjuda sina varor till lägsta möjliga pris.

H vilka åtgärder böra vidtagas, då enstaka butikägare eller flere i förening företaga sig att sälja diverse varor till mycket billigare pris än de, som i allmänhet betingas inom detaljhandeln, för att dy-medels locka kunder till sig? När dylika handlande fortgått under någon tid i stor skala på detta sätt, uppfyllande sina butikfönster med all möjlig slags billig lockmat, hvilken de sälja till underpris för att skaffa sig kunder, torde det vara af nöden att sammankalla delägarne och framställa saken för dem. Det är icke möjligt för någon förening af smärre detaljhandlare att i betydligare mån reducera priserna på alla sina varor under en längre tid. Men det skall alltid från vissa håll, naturligt nog, göras ansträngningar för att kringskära hvarje »store», och medlemmarne måste därför uppmanas att ickelåta förleda sig till att öfvergifva sitt eget »store», så länge de icke ha anledning att tro annat, än att detsamma fortfarande i det hela är till gagn för dem själfva. »Trohet mot föreningen» måste alltjämt predikas, särskildt för hustrur och mödrar, om den skall hafva framgång.

11. Huru stor vinst bör kunna påräknas?

Den påräkneliga vinsten växlar betydligt, såsom redan framhållits, alltefter omständigheterna, beroende på de olika omkostnadsbeloppen, om varorna skola hembäras eller ej o. s. v. Att inom speceriaffären få 12,5 proc. vinst på försäljningspriset anses på vissa platser vara ett gynnsamt resultat. På andra ställen påräknar man 15 ä 25 proc. Skovaror, järnvaror och klädesvaror kunna lämna 15 å 30 proc. Omsättningen på specerier och matvaror är naturligtvis mycket snabbare än på andra varor.

12. Varornas hemforsling-. I södra England, hvarest många af hustrurna förut haft tjänst inomhus, göra de anspråk på att varorna skola hemforslas, och ehuru lönerna där kunna vara mindre än i norra England, bestå de sig likväl med denna lyx med ty åtföljande minskad vinstutdelning. I norra England däremot, utom i några få större städer, bruka med-lemmarne sjelfva i korgar hembära större delen af de inköpta förråden, hvarigenom inbesparas en del onödig kostnad för inpackning och hemforsling. I början af en förenings tillvaro brukar man, om hemforsling påyrkas, därtill använda små handkärror för mindre afstånd, och efter hand som föreningens verksamhet utvidgas, användas större transportvagnar för hemkörning ofta till betydligt aflägsna ställen. Medlemmar, som äro bosatta långt bort från en central- eller filialdepot, vinna härigenom den stora fördelen att hafva butiken liksom alldeles utanför dörren. I en del aflägset liggande smärre byar och platser är måhända en dylik hemforsling från närmaste stad eller större by ett oeftergifligt villkor, för att inbyggarne därstädes skola komma i åtnjutande af cooperationens välsignelser.13. Inköpens storlek. I Skottland belöpa sig medlemmarnes årliga inköp till i medeltal £ 20 å £ 50 pr medlem, i norra England växlar denna summa mellan £ 7 och £ 60, i södra England mellan £ 4 ocli £48. En del »stores» påbjuda i sina stadgar, att livarje medlem skall inköpa för ett visst minimibelopp i kvartalet; detta stadgande är dikteradt af afundsjuka mot dem, som i föreningen hafva kapital innestående, å hvilket de erhålla sina 5 proc. ränta, ehuru de i föreningsbutiken köpa föga eller intet. Många coo-perationens målsmän hålla före, att det är bäst att icke göra några inskränkningar i detta afseende. Låt det stå medlemmarne fritt, säga de, att begagna sig af associationens fördelar så mycket eller så litet de behaga. Om det förefinnes ett öfverflöd af kapital i föreningen, må styrelsen och medlemmarne söka utfinna någon ny form af användning därför i coo-perationens tj änst.

14. Icke-medlemmar: deras vinstandel. Vanligen brukar man till icke-medlemmar anslå hälften så stor utdelning som till föreningens medlemmar. Man bör söka uppmuntra dem under förhoppning, att de med tiden skola förvärfva sig medlemskap. Hvar-för inbetala de icke sin shilling och blifva inskrifna som medlemmar, kan man fråga. Dels af okunnighet, dels af räddhåga — utan all verklig orsak. Eörr eller senare låter den stora mängden af icke-medlemmar upptaga sig såsom medlemmar. Ett förslag, som icke saknar goda skäl för sig, går ut på att gifva icke-medlemmar full utdelning men med rättighet för dem att uttaga blott ena hälften däraf, medan den andra hälften öfverföres på ett särskilt aktiekonto för deras räkning.

15. Möten af olika slag: medlemmarnes närvaro. Det finnes olika slag af möten: affärsmöten hvarje månad äfvensom hvarje kvartal jämte årliga sällskapsmöten. Det är af vikt att närvara vid alla dessa möten, men det ligger särskild vikt uppå, att samtliga medlemmar skola bevista de för hvarje månad och hvarje kvartal återkommande affärsmötena.De skola taga noggrann kännedom om affärens ledning och gång och dymedels lära sig att själfva blifva goda cooperatörer och nyttiga granskare.

16. Medlemmarnes rösträtt. Hvarje medlem har en röst, huru stort eller litet antal aktier han än må äga. Sålunda har en medlem som blott innehar ett obetydligt kapital samma makt som den rikaste af dem alla. Detta är en väsentlig och ytterst viktig princip, och i detta afseende äro de coopera-tiva föreningarne långt mera demokratiska än många andra föreningar.

17. Kvinnornas ställning. Kvinnorna hafva i allmänhet samma rösträtt och samma köprätt till aktier som männen. Detta ägde de redan inom dessa föreningar, innan allmän lag förändrats till deras förmån; därförut hände det dock ofta, att man vägrade en drucken man att uttaga sin hustrus penningar under förhoppning, att han skulle hinna nyktra till, innan han hunne vidtaga några åtgärder för att på laglig väg tilltvinga sig dem. I några få föreningar finnas äfven kvinliga styrelseledamöter. Detta kunde med fördel blifva ett mera allmänt vedertaget bruk. Många medverkande kvinnor anse, och kanske med rätta, att de manliga medlemmarne och styrelseledamöterna icke fästa tillbörligt afseende vid kvinnornas mening i fråga om de olika varorna, dessas kvalitet, mångfald o. s. v., änskönt kvinnorna äro de förnämsta afnämarne. Det manliga könet hyser måhända en alltför stor benägenhet att anse sin egen mening angående flertalet frågor vara af större betydelse än det motsatta könets.

Den kvinliga föreningen (eller ligan) för coope-rationens utbredning, som börjat sin verksamhet i olika delar af landet, kan uträtta mycket för att på bästa sätt främja och utveckla cooperationen. Närmare upplysningar härom kunna erhållas genom skriftligt hänvändande till föreningens Centralkontor i Manchester.

18. Medlemmarnes allmänna skyldigdieter. De

skola tillse, att de levererade varorna äro af behörigkvalitet eller i motsatt fall framställa sina anmärkningar. De skola höfligt bemöta butikbiträdena. De skola hålla ett vaket öga på styrelsen. De måste bemöda sig att iakttaga en värdig ton vid alla möten och diskussioner. De få opponera sig på ett sansadt sätt och i rättan tid, men icke i tid och otid. »Stora opponenter äro vanligtvis dåliga reformatorer, och storpratare uträtta föga». De böra infinna sig regelbundet vid de månatliga mötena för att höra protokollen öfver styrelsesammankomsterna uppläsas, kriticera, kommentera och framställa sina åsikter. Yid kvartalsmötena, då val äga rum, böra de vinnlägga sig om att anskaffa de lämpligaste valkandidater och icke låta sig påverkas af några sido-inflytelser till förmån för den ene eller den andre. Det är icke underligt, om föreningar misslyckas i sin verksamhet, eller om makten glider öfver i händerna på små kotterier, då medlemmarne bevista sammankomsterna så fåtaligt som ofta sker. De böra man-grannt närvara vid de stora årliga sällskapsmötena och yrka på att dessa regelbundet utlysas. De böra bistå styrelsen i dess sträfvanden till befrämjande af cooperationens utbredning och framgång genom att sända delegerade till alla gemensamma konferenser och kongresser och genom att understödja de centrala organisationerna, unionen och partiföreningarne. Hvarje åtgärd till befrämjande af rörelsens innersta lifsvillkor, hvarje bemödande att genom subskriptioner till uppfostringsändamål höja och utveckla medlemmarnes och tjänstemännens allmänna bildningsgrad och duglighet skall tiofaldigt löna sig för föreningen genom ökad förkofran och styrka. Om medlemmarne genom att envist rösta emot hvarje anslag till konferenser, kongresser o.

d. afskära sina ledande män från all förbindelse med cooperatörer på andra orter och med andra föreningar, skola de förr eller senare dyrt få umgälla denna blinda ovishetIV. Förvaltningen: tjänstemän och biträden, deras tillsättning oeh åligganden.

1. Styrelsen oeh tjänstemännen. Man utser i nästan hvarje förening en särskild ordförande och en sekreterare, stundom en skattmästare, jämte ett olika antal styrelseledamöter.

Val. — Ordföranden eller presidenten i föreningen utses vanligen af samtlige delägarne vid kvar-talsmötet, stundom af styrelseledamöterna sjelfve. Sekreteraren, då han är anställd mot arfvode i och för räkenskapernas och andra affärsgöromåls liand-hafvande, tillsättes och afskedas vanligen af styrelsen, hvilket enligt de flesta cooperatörers åsikt alltid borde vara förhållandet. Om sekreteraren endast har att tjänstgöra som protokollsförare vid styrelsesammanträden o. d., kan därtill utses en af styrelsens egna medlemmar, antingen af dem sjelfve eller, när så anses önskligt, vid allmänt möte, och i detta fall handhafvas alla de öfriga göromålen af en aflönad tjänsteman, vare sig direktör, kassör eller annan dylik person. Skattmästaren kan utses på hvilketdera sättet som helst. Finnes ingen särskild skattmästare, brukar sekreteraren sköta hans åligganden. Många anse, att någon skattmästare icke är behöflig.

Bevisorer. Det är af yttersta vikt att fullt dugliga personer härtill väljas. De böra besinna, hvilket tungt ansvar de ådraga sig genom utfärdandet af de summariska öfversikterna. De böra vara aktsamma om sitt goda namn och icke ikläda sig någon risk eller se genom fingrarne med styrelsens möjliga missgrepp. De böra vara fullt bevandrade i räkenskaps-föring, hvilket icke alltid är fallet med nuvarande revisorer. Det skulle vara gagneligt, om den Co-operativa Unionen kunde införa något sätt, hvarigenom personer finge behörigen dokumentera sig såsom lämpliga för denna befattning.2. Ombyte af tjänstemän. I en del föreningar finnes ingenting stadgadt om tjänstemäns och styrelseledamöters skyldighet att i tur och ordning afgå. I flera föreningar skall en fjerdedel af styrelsen afgå hvarje kvartal, i andra skall hela styrelsen årligen omväljas. I andra åter är regeln den, att efter en viss tid hvarje tjänsteman och styrelseledamot måste för en kort tid nedlägga sin befattning, innan han ånyo kan omväljas. Angående denna fråga hafva föreningarne vidtagit många olika förändringar i sina stadgar, och de mest genomgripande ombyten i personalen äga understundom rum, när popularitetens växlingar så kräfva. Men inga hlotta stadganden kunna tillförsäkra föreningen en god styrelse. Medlemmarne själfva böra göra allt hvad i deras förmåga står för att anskaffa de bästa möjliga personer, höjda öfver hvarje misstanke för personlig vinningslystnad eller parti-hänsyn. Farliga intriger kunna fritt få drifva sitt spel, om icke medlemmarne äro på sin vakt. När de hafva fått goda styrelseledamöter, böra medlemmarne hålla ett vaket öga på dem, noga skärskåda deras åtgöranden och bistå dem i deras arbete för föreningens bästa. Man bör ihågkomma, att ju större en förening är, desto längre tid erfordras för en styrelseledamot att sätta sig in i dess verksamhet; och man skall finna, att i hvarje fall de ordinarie personal-förändringarne genom löreskrifven afgång i tur och ordning (hvarvid en opopulär person icke gärna torde omväljas) eller genom dödsfall skola medföra tillräckligt snabb omsättning i personalen.

3. Arfvode. I de flesta föreningar åtnjuta styrelseledamöterna skälig godtgörelse för sin närvaro vid veckosammanträdena; men man hör vid bestämmandet af denna godtgörelses storlek noga söka förebygga all sannolikhet, att personer skulle ef-tersträfva att vinna inträde i styrelsen endast för att åtkomma det därmed förenade arfvodet. Detta är en fara, som man noga måste söka förebygga inom den cooperativa rörelsen. Dess ledande män (icke de af-lönade tjänstemännen, som däraf finna sin utkomst)skola utföra sitt värf såsom frivillige, som väl få skälig godtgørelse för liafda omkostnader och besvär, men som icke ett ögonblick skola tveka att utan tanke på ekonomisk fördel genast draga sig tillbaka och nedlägga sin befattning, därest någonting är i görningen, som de så starkt ogilla, att de med ett dylikt steg tro sig följa pliktens bud. I annat fall intaga de icke någon själfständig ställning och kunna lätt falla i händerna på personer, som äro dem öfver-mäktiga, och som alltför väl veta, att de icke komma att afgå, om de kunna undslippa det. Mellan 6 pence och 2 shilling per gång för veckosammanträden och ingen särskild godtgørelse för inställelse i underkommittéer eller vid ajournerade sammanträden är det vanliga arfvodet i en medelmåttigt stor förening.

Sekreteraren brukar åtnjuta särskildt tilläggsarf-vode för skrifgöromål.

Borgen bör ställas aj sekreteraren och skattmästaren. Detta är en mycket viktig sak. De höra antingen deponera en summa af, låt oss säga, £ 20 å £ 50 eller anskaffa en garanti genom den cooperativa försäkringen eller på annat sätt. Efter hand som för-eningarnes verksamhet ökas, brukar man äfven fordra en ökad garantisumma.

4. Under-kommittéer. Inom de flesta föreningar finnas under-kommittéer, som hafva att medj särskild uppmärksamhet öfvervaka särskilda grenar af föreningens verksamhet —- en för specerihandel, en för bageriet, en för slakteriet o. s. v. Under en förenings första skede äro dessa icke alltid erforderliga, men längre fram. blifva de nästan en nödvändighet. Arhetarne hafva ju i regeln endast aftnarne lediga, och det är icke möjligt för dem alla att sätta sig in i h varje detalj, som påfordrar deras uppmärksamhet. Fördelning af arbetet är oundgängligen nödvändig.

5. Styrelsens och tjänstemännens åligganden.

Ordföranden bör visa fasthet, opartiskhet, lugn, skärpa och takt. Det tjänar till intet att ha en ordförande, huru förträfflig, välvillig och pålitlig han i öfrigt måvara, om han icke kan upprätthålla ordningen vid en sammankomst. Sekreteraren skall vara en man i besittning- af stor arbetsförmåga, van att handskas med siffror och i stånd att sköta pennan fort och väl. En olämplig sekreterare kan snart nog vålla en förening stora bekymmer. Han bör icke försöka påtvinga styrelsen sina enskilda åsikter utan endast lojalt utföra dess beslut. En värdefull uppsats angående livad som bör iakttagas vid sammankomster, protokollsföring etc., en skrift, som borde sättas i händerna på hvarje nyvald sekreterare, är N:o 5 af Cooperativa Gfillets publikationer. Inom hvarje styrelse kunna med lätthet rivaliserande partier bildas. Men detta bör undvikas så mycket som möjligt. Hvarje ledamot bör med bestämdhet uttala sin mening men utan häftighet finna sig i att blifva öfverröstad vid voteringen eller ock, ifall saken är af större vikt, nedlägga sitt uppdrag. Han bör, såsom nyss framhållits, känna sig oförhindrad att afgå, om så påfordras. Partibätskhet inom en styrelse är djupt att beklaga. De väljande böra noga tillse, att inga het-lefrade brushufvud insläppas i densamma. De böra välja stadgade skicklige män, med förmåga af en jämn, uthållande hänförelse, hvilken betingar framgång och betvingar mötande svårigheter. Styrelsen bör vinnlägga sig om att förvärfva medlemmar-nes förtroende, icke förglömmandes att föreningens konstitution är republikansk, och icke afvisa utan vänligt mottaga kritik. Det bör fastslås som en gyllene regel, att styrelsen aldrig onödigtvis får undanhålla föreningen kännedom om sakernas ställning utom i sådana fall, då det kan antagas, att ett offentliggörande skulle skada föreningen. Styrelsen bör tvärtom eftersträfva publicitet och kritik af alla slag-inom skäliga gränser. Den bör icke vara alltför ömtålig och ej heller i tid och otid vädja till medlemmarnes öfverseende. Medlemmarne böra hafva rätt att taga initiativ i så många frågor som möjligt, och denna rätt bör icke kunna fråntagas dem.

Offentlighet jämte fri och öppen diskussion ialla föreningens angelägenheter äro väsentliga villkor för dess framgång. Mången förening har gått sfn undergång till mötes genom frånvaron af dessa huf-vudvillkor. Styrelsen bör aldrig med afund betrakta en framstående förmåga bland sina egna medlemmar. För en driftig och energisk man finnas många verksamhetsfält, och hvad som för närvarande hehöfves kanske mer än någonting annat är, att styrelsen uppmuntrar yngre medlemmar att personligen intressera sig för en fullare och högre utveckling af coopera-tionen i flera olika afseenden. Mycket kan uträttas för att uppfostra goda och lojala medlemmar och verksamma och driftiga tjänstemän för en förening, inom hvilken en god anda är rådande och de bäste männen få tillvinna sig rättmätigt inflytande.

6. Foreningens biträden. Föreningens samtliga biträden antagas och afskedas nästan öfverallt, af styrelsen.

Föreståndaren. På valet af butikföreståndare beror i väsentlig mån föreningens framgång eller undergång. Skall han vara styrelsens herre eller tjänare? I hvilket förhållande bör han stå till styrelsen? En butikföreståndare har rikligt tillfälle att förvärfva sig stort inflytande genom sin myckna beröring med delägarne och kan begagna sig häraf till föreningens gagn eller skada. Många föreståndare äro utmärkte män och varma tillhängare af coopera-tionens idéer. Emellertid äro de utsatta för starka frestelser att hellre eftersträfva en personlig maktställning än tillgodose föreningens sanna bästa.

7. Kontroller mot butikföreståndaren. En del föreningar nöja sig med att affordra föreståndaren en liknande garanti eller deposition, som sekreteraren eller skattmästaren är skyldig att lämna. Men en dylik garanti har endast betydelse för vissa slag af oärligt förfarande. Den erbjuder ingen säkerhet för allt, som kan förfaras genom ödsel och vanvård.

a) Läckage-förbindelser. I afsikt att förekomma onödigt ödslande-och förhindra möjliga bedrägerier är det i många föreningar brukligt att utfärda en sär-skild läckage-förbindelse eller ett kontrakt, som under-skrifves af föreståndaren. Häruti förbinder denne sig att till föreningen aflämna en så stor penningsumma, som motsvarar försäljningsvärdet å samtliga de varor, kvilka anförtrotts honom, med afdrag af en viss procent för läckage (d. v. s. hvad som går förloradt eller bortspilles vid varornas utvägning). Meningarne äro delade angående läckagets lämpliga storlek, hvilken delvis är beroende på sättet för räkenskapernas förande; 2 å 3 pence på £ 1 (0,»5 % ä 1,25 brukar vara det vanliga. Formulär till läckage-kontrakt kunna erhållas från Centralstyrelsen eller Gillet.

b) Pollett-systemet. Det finnes många sätt, på hvilka en ohederlig föreståndare kan bedraga sin förening, och hvilka icke genom några som helst metoder kunna helt förebyggas. Högst angeläget är det dock, för att minska frestelsen och öfva tillbörlig uppsikt öfver företagets gång, att använda ett kontrollsystem medelst kassapolletter för att på detta sätt utröna beloppet af kontanta penningar, som passerar genom föreståndarens händer.

Man får emellertid ihågkomma, att dessa polletter eller märken, af metall eller annat ämne, som vi förut omtalat, endast äro afsedda att sätta delägarne i stånd att vid kvartalets slut veta, huru stor andel af vinsten de ha att tillgodoräkna sig, men icke äro ägnade att utgöra någon slags kontroll på föreståndaren eller biträdena. Dessa polletter lämna ingen som helst garanti för att alla de penningar, som inbetalts vid disken, verkligen öfverlämnas till och redovisas för styrelsen. Så t. ex. kan det ju hända, att personer, som icke äro medlemmar af föreningen, och som icke ha någon aning om dessa polletter, komma in i butiken, köpa, betala och aflägsna sig utan att ha fått någon pollett, medan den expedierande stoppar pengarne i egen ficka, utan att detta någonsin kan uppdagas. Man har också exempel på, att oärliga biträden stulit metall-polletter, hvilka vid kvartalets slut uppvisats af någon bland delägarne med anspråk på utdelning för desamma. Användandet af papperspolletter, afh vilka en utlämnas vid livarje köp, erbjuder något större garanti, men äfven dessa kunna stundom missbrukas.

Den i större »stores» använda metoden att låta den expedierande vid betalningen lämna kunden en pollett, som denne sedan utbyter mot en metallpollett hos en vid utgången posterad person, hvilken härvid antecknar beloppet å en särskild förteckning öfver hvarje butikbiträdes expeditioner, har visat sig vara ganska tillfyllestgörande h Ett fullt ofelbart kontrollsystem återstår dock ännu att uppfinna. Emellertid torde i allmänhet en vaksam styrelse snart nog komma under fund med, huruvida en föreståndare sköter sig väl eller icke, och i denna som i så många andra förvaltningsfrågor torde intet annat kunnat göras än att säga till föreståndaren en vacker dag: »Yi beskylla eder icke för någon oärlighet utan endast för bristande förmåga att sköta förvaltningen. Den dagliga erfarenheten inom alla affärsförhållanden visar ju, att af tvänne personer med de allra bästa uppsåt den ene kan göra en god vinst medan den andre gör en stor förlust. Ni har nu fått försöka ert bästa, och vi ha sökt att hjälpa er. Yi önska nu skiljas från er för att försöka, hvad en annan föreståndare kan uträtta?»

8. Biträden. Butikbiträden, körsvenner m. fl. i föreningens butik anställda personer utses af styrelsen, som emellertid gör klokt i att härvidlag rådföra sig med föreståndaren för vederbörande »store» och taga hänsyn till dennes önskningar. Anskaffa goda föreståndare och låt dem få råda i saker af mindre vikt; gif dem rätt att befalla öfver sina underlydande, om ni tror, att de icke skola missbruka denna rätt, och medan ni alltid är beredvillig att undersöka alla klagomål, som kunna hänskjutas till eder, bör ni samtidigt visa de underlydande, att ni hyser förtroende till föreståndaren. Om styrelseledamöterna 1

1 Angående detta rätt invecklade ättme se närmare den af Centralstyrelsen ntgifna »Manual of Checks».såsom individer låna ett öra åt alla klagomål från butikbiträden, bokhållare o. d., kunna de åstadkomma rätt mycken skada. Filialföreståndarne böra så vidt möjligt göras ansvariga för allt, som angår deras filialbutiker, ocb helst, om möjligt, hafva ett peku-niärt intresse af filialens framgång och utveckling.

9. Vinstandel åt biträden. Flere föreningar hafva börjat tillämpa detta system men till följd af påtryckning från delägarnes sida måst uppgifva försöket. Man kan emellertid med skäl säga, att om cooperatörerna hylla grundsatsen om arbetarnes delaktighet i vinsten, böra de också tillämpa densamma på sina egna biträden. Många cooperatörer visa genom sin röst vid möten och annorledes, att de icke för sin del tro på denna grundsats. A andra sidan finnas äfven många, som tro på den. Flera styrelseledamöter skulle gärna vilja tillämpa densamma, om de kunde öfvertyga delägarne om. att en verklig besparing härigenom skulle åstadkommas. Om den ock erkännes vara öfverensstämmande med den abstrakta rättvisans fordringar, skola icke många föreningar vilja genomföra den blott af denna anledning. Det förtjänar att närmare undersökas, huruvida den plan, som försökts i en del föreningar, att nämligen lämna samma vinstandel åt löntagare som åt delägare — 1 sh. 6 pence ä 3 sli. per £ (7,s % å 15 %) alltefter företagets olika framgång på olika platser — icke är ett missgrepp utom måhända i mycket små »stores;. Det förefaller onekligen mera praktiskt att låta hvarje mindre grupp af biträden för sig hafva en direkt personlig fördel af resultatet inom det departement eller den filialbutik, hvarest de äro anställda. I sådant fall hafva de mycket större utsikt att själfva få njuta frukterna af sina ansträngningar än att enligt den förstnämnda metoden kunna öka den allmänna dividenden med 1 eller 2 pence per £, hvilket när allt kommer omkring icke torde sporra deras if-ver i nämnvärd mån. På de ställen, där särskilda räkenskaper föras för de olika departementerna, borde detta icke vara svårt att införa. Om föreningarneoch deras resp. styrelser ville ägna denna fråga en större uppmärksamhet och icke låta sig afskräckas af enstaka misslyckade försök, är det allt skäl att förmoda, att de skulle finna densamma äga vida störrevikt, än man hittills anat. Antalet hiträden, som äro sysselsatta roed varuexpeditionen i samtliga »stores», uppgår till omkring 13,000. Nästan alla föreningarne hålla butiken stängd en eftermiddag i veckan, för att biträdena skola få ledigt, vanligen å annan dag än lördag. Förutom denna sällsynta förmån hafva de äfven betydligt kortare arbetstid än i privata butiker. Också var det förnämligast från cooperatörer. som agitationen för privata butikers stängning om lördagseftermiddagame ledde sitt upphof. De ansågo, att privata butikföreståndare hade samma rätt till en viss fritid som de själfva.

10. Driftkostnader. Dessa variera betydligt; i somliga »stores» utgöra de i medeltal ända till 7 X, i andra åter mindre än 5 %', beroende till stor del på olika lokala förhållanden. Omöjligt är att härvidlag uppställa några bestämda regler. Man bör inhämta upplysningar från andra »stores», som arbeta under liknande förhållanden.

11. Inventering. Kvartalsinventering (eller half-årsinventering i sådana fall, då räkenskaperna afslu-tas och vinsten fördelas hvarje halfår) är en sak, som bör göras med mycken omsorg, då den eljes lätt kan blifva en ymnig källa både till misstag och till afsiktliga bedrägerier. Man måste därvidlag gå fullt systematiskt till väga och företaga inventeringen under styrelseledamöternas öfverinseende. Värdet bör angifvas efter inköpspris, såframt icke varorna hafva försämrats eller marknadspriset sjunkit. I sistnämda fall bör värdet beräknas efter livad varorna skulle kosta i inköp vid den tidpunkt, då inventeringen äger rum. Under inga omständigheter böra varorna upptagas till mera än inköpspris. Annars räknar man sig till godo vinsten, innan försäljningen ägt rum och försäljningskostnaden afdragits.Y. Bokföring1, summarisk öfversikt, fördelning af vinsten, dividenden, etc.

1. Bokföringsmetoder. Vikten af en väl ordnad bokföring erkännes numera tillfullo af alla cooperatö-rer. I början var det ganska svårt att utfinna en lämplig metod för densamma, men numera äger man en tämligen lättfattlig sådan tack vare några få mäns outtröttliga ansträngningar, livilka efter att sj älfve hafva tåligt inöfvat konsten meddelade andra föreningars sekreterare frukten af sin erfarenhet. En »Enkel bokfö-ringsmetod» utgafs af södra sektionen år 1878; men denna öfverträffades sedermera af en »Handbok i bokföring», som utgafs af »Cooperativa unionen» år 1880. I denna handbok inrymmes en fullständig förteckning å samtliga för en väl ordnad bokföring erforderliga böcker jämte utförligt uppställda därtill hörande formulär, hvilka böcker och formulär tillhandahållas förenin-garne genom »The Cooperative Printing Society» i Manchester och London.

2. Bokslut. I sista kapitlet af nämnda handbok finner man ett vidlyftigt formulär till bokslut. Detta innehåller vanligen å första sidan de af styrelsen meddelade »Upplysningar och råd till personer, som ärna ingå i föreningen», jämte ett antal till-känn agifv anden, medan andra och tredje sidan upptagas af räkenskapssammandraget och slutligen å sista sidan inrymmes revisionsberättelsen jämte attest om bokslutets riktighet äfvensom angifvande af tid, ställe och program för nästa kvartalsmöte.

3. Revisionen. Räkenskapsrevisionen är ännu icke i sådant skick den borde vara, ehuruväl stora framsteg blifvit gjorda, särskildt genom den år 1884 utgifna »Handbok för revisorer». En oerfaren revisor bör lämpligen iakttaga följande anvisningar. Tillse, att inventeringen blifvit omsorgsfullt verkställd och granskad. Se noga efter, att samtliga varor blitvit, upptagna till inköpspris eller därunder, och att alla värdeförsämringar genom slitning etc. behörigeniakttagits. Genomräkna den kontanta behållningen. Efterse, att behöriga verifikationer företes för samtliga utbetalningar; och är ni icke tillräckligt hemma i bokföringskonsten för att kunna använda ett mera förenkladt kontroll-system med jämförande af endast slutsummorna i olika konton, bör ni granska hvarje särskild post från dess första införande i räkenskapsböckerna, till dess den slutligen inflyter i bokslutet. Jämför delägarnes kontraböc-ker med hufvudböckerna. Se efter, att slutsummorna i delägarnes konton, stämma med de i boksluten införda beloppen. Tag reda på, att samtliga mottagna och uti inventeringen upptagna varor blif-vit ordentligt betalda eller i motsatt fall uppförda bland skulderna, äfvensom att därstädes uppföras alla andra belopp, för hvilka föreningen häftar i skuld hos köpmän eller andra personer. Bästa sättet är att vid inventeringen skicka ut cirkulär till alla personer, med hvilka föreningen har affärsförbindelser, och anmoda desse att lämna revisorerna uppgift på beloppet af den fordran, de kunna äga hos föreningen. Granska styrelsens protokoll, för att efterse att alla utgifter blifvit i vederbörlig ordning beslutade, äfvensom föreningens kontrakt och samtliga sä-kerhetshandlingar.

4. Huruledes bokslutet bör underkastas granskning. Delägarne skola yrka på, att bokslutet publiceras minst en vecka före sammankomsten. De böra jämföra hvarje nytt bokslut med de föregående och noggrant aktgifva på hvarje olikhet i afseende å omsättningsbeloppet, lagrets storlek, utgifterna o. d. I anledning af dylika olikheter böra frågor, affattade så kort och bestäm dt som möjligt, på ett humant sätt framställas vid kvartalsmötena. De afgifna svaren böra noga uppmärksammas till framtida efterrättelse när så är nödigt. Aktiekapitalets tillväxt och underhållskostnadernas växlingar böra likaledes följas med noggrannhet. Delägarne böra lämpligen framställa förfrågningar rörande grann-föreningars ställning och verksamhet och studera de hvarje veckaförekommande bokslutsrecensionerna i tidningen »Cooperatwe News». Föreningens trygga förkofran beror i väsentlig mån på delägarnes energiska akt-gifvande på dessa frågor.

5. Behållningens fördelning. Dividendens storlek. Enligt de allmänna stadgarne (»Model Rules) bör den uppkomna behållningen på följ anda sätt fördelas: 1) ränta på lån och deposita; 2) utdelning

på preference-aktier, när sådana finnas; 3) afskrif-ning på aktiekapitalet; 4) afskrifning på preliminära omkostnader (bör icke fortgå mer än ett å två år); 5) utdelning på uppsägbara och vanliga aktier; 6) reservfonden; 7) undervisningsfonden; *) subskribe-rade bidrag till centralstyrelsen, sociala och andra ändamål; 9) dividend till köpare och vinstandel till biträden.

Ett utdrag af det vanliga cirkuläret till del-iigarne angående kvartalsbokslutet kan exempelvis hafva följande lydelse: »Till delägarne i förenin-

gen N. K. — Vi få härmed framlägga det senaste bokslutet till edert bepröfvande. (Här följer en jämförelse med ställningen under motsvarande kvartal det närmast föregående året och ett angifvande af ökningen eller minskningen af antalet delägare). Efter att hafva afskrifvit £ 7: 0: 4 för ränta på kapital; f 4: 7: 10 för minskadt värde af varulagret; £ 20: 0: 0 för reservfonden; £ 4: 5: 2 för uppfost-ringsändamål med 21/* X jämlikt stadgarne; £1:1:0 i subskription till Barnsjukhuset; £ 1: 1: 0 i subskription till Lifräddningsföreningen; £ 1: 0: 0 till Cooperativa unionen samt £ 4: 0: 0 bonus till föreningens tjänstepersonal — återstår en nettovinst af £ 145: 19: 2, hvilken summa vi föreslå att på följande sätt fördela: £ 10: 12: 0 bonus å icke-del-ägares inköp å 5 %; £ 132: 12: 0 dividend till med-lemmarne för gjorda inköp efter 10 %; b varefter ett belopp af £ 2: 15: 2 balanseras till nästa kvartals räkenskap.»

Den utomordentliga vikten af en särskild fond för uppfostringsändamål bar redan blifvit antydd.Bidrag till allmännyttiga och välgörande ändamål bli för de cooperativa föreningame en alltmer bju dande plikt, efterhand som deras välstånd ökas och de mer och mer komma att spela en roll af kapita-lister.De viktigaste frågorna härvidlag, hvilka för den skull fordra särskild uppmärksamhet, äro: frågan angående afskrifning på det fasta

kapitalet i mån af värdeförsämring samt rörande reservfondens storlek.

6. Värdeförminskning af det fasta kapitalet etc. Värdeförminskning är liktydigt med afskrifning för hvarje kvartal af en viss del utaf den summa, som föreningens byggnader och nödiga inventarier hafva kostat, för att därmed betäcka förluster i följd af nötning och slitning. Det för detta ändamål af-skrifna beloppet är i allmänhet större än de faktiska kostnader, som häraf förorsakats, och den på detta sätt bildade reservfond bidrager att stärka föreningens ställning. En del styrelser, som bruka öfver föra reparationer och nya inköp af inventarier på det fasta kapitalkontot i stället för på utgiftskontot, försvaga härigenom föreningens ställning. En ny transportvagn kan, om den utgör en tillökning till de redan befintliga, uppföras på det fasta kapitalkontot men däremot icke, om den inköpts blott för att ersätta en äldre dylik. Kloka och förtänksamma föreningar och styrelser tveka icke att för dessa ändamål afskrifva rundliga belopp utan hänsyn till dividendens större eller mindre storlek för ett gifvet kvartal. Om en kris inträffar, är en dylik förening vanligen bättre rustad att lyckligen genomkämpa densamma. Några föreningar afskrifva vissa procent på det ursprungliga värdet, andra beräkna procenten å det efter hand minskade värdet; så t. ex. första året 10 % å £ 1,000, andra året enligt den ena beräkningen 10 % å £ 1,000 = £ 100, enligt den andra 10 .%" å k 900 = £ 90. Det förra beräkningssättet är det bästa och förståndigaste; utan att verka afskräckande genom för höga siffror är det tydligen i allt fall det verksammaste. 2l/a °4 å det ursprungliga värdet motsvarar ända till 5 Xå det förminskade värdet. Beträffande afskrifnings-procentens storlek är densamma i fråga om 1) tomt eller jord i vissa föreningar 21/* i andra ingen, 2) byggnader 21/» ä 5 % och bör i fråga om 3) inventarier icke sättas lägre än 10 %. Flere cooperatörer motsätta sig hvarje afskrifning å jord och byggnader, men det är härvid af stor vikt att ihågkomma, att ett eooperativt »store», som inrättats på ett alldeles särskildt sätt för att tillgodose vissa bestämda ändamål, ingalunda har samma värde i den öppna marknaden, som det kan äga för cooperatörerna själfva. Delägarnes förtroende starkes genom en klokt ordnad afskrifning för berörda ändamål, och detta är af vikt att fasthålla.

7. Reservfonden. Man får stundom höra ett sådant yttrande som detta: »Bry er icke omattaf-

sätta någon reservfond; låt hvarje generation svara för sina egna åtgöranden». Detta är en kortsynt och bakvänd politik, som icke öfverensstämmer med de sanna grundsatserna för en god cooperation. Hvad som hvarje »store» förnämligast bör eftersträfva är att vinna styrka nog för att kunna med lugn motse en möjligen inbrytande panik eller annan svårighet, hvilken när som helst kan inträffa. En god reservfond är i detta hänseende en kraftig stödjepelare. Delägarnes intressen skola så noga omhuldas, att de kunna utfå sina penningar, när helst de behöfva dem. Detta kan endast ske genom att afsätta en reservfond, behöringen afpassad efter storleken af aktiekapitalet och det belopp, som är fastlast i byggnader. Reservfonder skola icke tillgripas utom i fall af tvingande behof, och hvarje styrelse, som sträfvar att vinna popularitet genom att öka dividenden på reservfondens bekostnad, bör genast yäcka misstroende. En del föreningar äro förståndiga nog att, om så påfordras, hvarje kvartal afsätta 2 ä 3. X af aktiekapitalet till reservfonden och försöka att ständigt bibehålla densamma vid ett belopp motsvarande 10 å 15 % af aktiekapitalet. Delägarne veta, att räntan på reservfonden användes till att öka derasegen ränta eller dividend, och detta förlänar dem en ökad styrka. Om reservfonden motsvarar 10 % å aktiekapitalet, äger livarje pund sterling, som i rörelsen insattes, ett faktiskt värde af 1 pund 2 sli.

8. Hög eller låg utdelning. En hög dividend innnebär en stor lockelse och ökar cooperatörernas besparingar. Styrelsens första ögonmärke bör vara att med sparsamhet handhafva förvaltningen, men rätt mycket kan likväl uträttas i syfte att öka eller minska dividenden. Priserna kunna, till trots för de lokala förhållandena, höjas en liten smula; att sälja en sämre kvalitet varor ökar dividenden, såvida icke denna ökning i stället afsattes för reservfonden eller användes till afskrifning å byggliader och inventarier. I somliga föreningar lämnas ingen utdelning på vissa artiklar, såsom t. ex. socker, och beräknas en särskild utdelning inom vissa departement, såsom inom slakterirörelsen, hvarigenom den allmänna dividenden ökas. Goda skäl kunna tala för ett dylikt förfaringssätt, men många erfarna co-operatörer föredraga, om möjligt, en och samma dividend för samtliga varor, och önska helst, att denna dividend icke alltför mycket varierar från det ena kvartalet till det andra.

Styrelsen bör icke söka förvärfva sig delägarnes gunst genom att sträfva efter en ökad dividend på bekostnad af

andra viktiga hänsyn, såsom bibehållandet af en god kvalitet å födoämnen, kläder och och andra dylika försälj ningsartiklar. Men delägarne torde sätta större värde på en ärligt förtjänt god utdelning än en lindrig nedsättning i priserna, helst en god utdelning tillika uppmuntrar till sparsamhet.

9. Outtagen dividend. Denna blir antingen ånyo uppförd på nästa års vinstkonto eller användes till afskrifning på inventarierna eller ökning af reservfonden.

Stämpelskatt. Föreningarne äro icke längre befriade från stämpelskatt. De äro i detta hänseende likstälda med vanliga yrkesidkare. Befrielsen bort-togs genom lagen af år 1876 rörande industriella föreningar på uttrycklig begäran af den cooperativa unionen.

Inkomstskatt. Föreningarne äro icke skyldiga erlägga inkomstskatt för sin verksamhet, såsom förhållandet är med aktiebolag, såvida de icke i likhet med dessa begränsa antalet af sina medlemmar. Meningen härmed är icke att bereda föreningarne något särskildt privilegium utan att fritaga taxeringsmyndigheterna från ett lönlöst arbete. Om föreningarne skattade såsom föreningar, skulle nästan samtliga medlemmar hvar för sig kunna yrka på skattefrihet. Taxeringsmyndigheterna äga att granska böckerna för att tillse, om några vissa individer äro skattskyldiga.

Yl. Föreningens tillväxt oeh utveckling.

Under denna rubrik skola vi afhandla några allmänna frågor, hvilka under föreningens fortgående utveckling ständigt i en eller annan form blifva föremål för dess ompröfning.

1) Särskilda affärsgrenar. Man har tagit för gifven sak, att speceri- och matvaror skulle utgöra de första varuartiklar, med hvilka ett nybildadt »store» öppnar sin verksamhet. I praxis har detta också nästan öfverallt varit fallet. Andra lämpliga varuartiklar äro:

a) järn- och stålvaror, borstar, lergods m. fl. i förening med speceriaffär;

b) bageriprodukter, särdeles vinstgifvande i sådana trakter, där bakning i hemmet mera sällan förekommer;

c) skovaror, helst färdigsydda; dock bör alltid en skomakeriarbetare anställas för utförande af nödiga reparationer;

d) kol och annat bränsle;

e) tyger och modevaror, om hvilkas lämplighet meningarne dock äro mycket delade, hvilket äfven är förhållandet medf) slakterivaror;

g) kläder, särskildt färdigsydda;

li) möbler och husgeråd;

i) mjölk, mejeriprodukter och trädgårdsalster;

j) öl och spritdrycker, mindre vanligt.

I stället för att själfva inrätta särskilda afdel-ningar bruka vissa föreningar med affärsmän på platsen ingå aftal om leverans af vissa hland ofvan uppräknade varor mot så stor rabatt, att denna med-gifver en viss utdelning på försäljningspriset. T)el-ägarne äro emellertid ofta ovissa om, huru högt priserna uppskrufvas för att taga igen rabatten, och fördelen af ett dylikt system torde näppeligen uppväga det missnöje, som ofta alstras. Bättre är att vänta, till dess en viss affärsgren kan öppnas af föreningen själf.

Många torde finna det klokast att lyda följande råd: sök att upparbeta en affärsgren i sänder, till dess den betalar sig bra, sammanför icke de olika afdelningarnes räkenskaper och angif särskildt behållningen af hvarje afdelning i bokslutet. Af 919 föreningar idkade följande antal föreningar år 1887 handel med nedannämnda varor: 870 speceri- och matvaror, 346 mjöl, 203 bagerivaror, 288 slakterivaror, 17 vin, öl och spirituosa, 305 kol, 104 träskor o. d., 683 klädesvaror, 114 modevaror, 594 skovaror, 180 kläder, 332 krukmakeriarbeten, 292 möbler, 421 metallvaror, 261 järnvaror; eller inalles 5,010 handelslokaler för 919 föreningar.

2. Filialbutiker. Särdeles lämpligt är att inrätta filialer till en äldre, välkänd förening i stället för att bilda nya föreningar, såvida icke afståndet är allt för stort. Ett äldre »store» har redan tillvunnit sig allmänhetens förtroende, är i besittning af nödigt kapital och vunnen erfarenhet och har därför större utsikt till framgång. Ä andra sidan vinnas många goda lärdomar och rik erfarenhet genom att lyckligt lotsa ett nybildadt »store» genom bränningarne under ledning af sin egen ansvariga styrelse Man torde näppeligen kunna antaga, att det nu inom någon af dejättestora föreningarne finnes lika många i tillämpningen af cooperationens viktigare grundsatser erfarne män, som det skulle hafva funnits, ifall dessa föreningax' varit uppdelade i flere smärre. En större förening med filialer på vidt skilda håll kan icke hos sina medlemmar ingjuta samma känsla af enhet, samma gemensamma traktan och sträfvan efter självfutveck-ling, social förkofran och själsodling, som kanernås inom en mindre förening, hvarest medlemmarne äro närmare bekanta med hvarandra. Detta är en olägenhet med de stora föreningarne.

Innan en ny filial öppnas, bör styrelsen söka göra sig försäkrad om en viss påräknelig omsättning inom det nya distriktet samt tillika taga i betraktande den minskning i omsättning för hufvudbutiken och öf-riga filialer, som kan väntas uppstå, i följd af att åtskilliga kunder möjligen dragas ifrån dem till den nya filialen. Det kunde tyckas, att 2 mil (= */» svensk mil) borde vara tillräckligt afstånd mellan hufvudbutiken oeh filialbutikerna. I verkligheten förläggas dock filialerna och färdas transportvagnarne mycket längre bort.

3. Öfverskottskapital. Om ett »store» gör

goda affärer, kommer helt visst den tid, då det däruti insatta kapitalet befinnes vara större, än att det i sin helhet kan finna användning i rörelsen. Coope-ratörerna motse alltjämt förhoppningsfullt inträdandet af den tidpunkt, då penningekapital på så många olikartade, fullt betryggande sätt kunna placeras i cooperativa produktionsföretag, att ingen förening någonsin behöfver råka i bryderi for utfinnandet af en fördelaktig placering. Denna tid har dock ännu icke kommit. Emellertid finnas redan nu en hel del olika sätt att förmånligt placera öfverskottskapital, bland hvilka de vanligaste äro: 1) uppförandet eller inköp af tjänliga lokaler för hufvud- och filialbutiker; 2) uppförandet af bostäder åt delägarne ; 3) utlånandet at penningar åt partihandelsföreningarne; 4) insättning af penningar i cooperativa mjölkvarnar eller cooperativa produktionsföreningar; 5) inköp af järn-vägsaktier (livarigenom föreningarne kunna få tillfälle att använda sitt inflytande till förmån för järn-vägarnes tjänstemannapersonal); 6) inköp af hvarje-lianda aktier och obligationer; 7) kapitalets återbetalande till delägarne med tillsägelse, att föreningen icke bar bruk för de penningar, de lagligen vilja anförtro henne. Detta sistnämnda sätt är dock ödesdigert för ett af cooperationens viktigaste och högsta ändamål, och mången skulle tycka, att det borde åligga den cooperativa rörelsens ledande män att söka utfinna lämpliga sätt för en trygg kapitalplacering i mån af behof utan att någonsin behöfva vägra mottaga ett enda öre, som delägarne kunna vara hågade att insätta i ett »store».

Att vägra motta 1 ’ 1 1 1 1 °

tager i betraktande x o __________

att utgöra en kraftig häfstång till kapitalsamling inom arbetsklassen. Det skulle vara bättre, anse de, att minska räntan än att säga till en arbetare: Ni vill

öfverlemna eura besparingar till oss, men vi vilja icke mottaga dem; ni får taga dem med er hem igen och förslösa dem eller använda dem bäst ni behagar. Ni får icke insätta i vårt »store» mer än 30 eller 50 eller 100 pund». Detta är hvad en del föreningar hafva sagt och ännu säga, oaktadt en man enligt lag kan insätta £ 200 i ett »store» och hans hustru ytterligare £ 200. Ännu hafva många cooperativa föreningar icke tillräcklig företagsamhet eller erfarenhet för att veta, huru de skulle använda de kapital, de kunde erhålla af sina medlemmar, ifall de ville. Många anse detta vara en af de svagaste punkterna i hela rörelsen och hoppas innerligt, att en så olycksdiger politik icke skall gripa omkring sig utan snart alldeles öfvergifvas. Bristen på företagsamhet hos styrelseledamöterna är i sanning icke mindre beklagansvärd än afundsjukan hos de efter vinst jäktande medlemmarne mot deras kapital-ägande medbroder. Det kan ha sina skäl att yrka på, att hvarje medlem skall under hvarje kvartal

gen cooperatör varainköpa en viss minimi-kvantitet af varor ock ett dylikt yrkande framställes ofta; men det är icke klokt att neka mottagandet af erbjudet kapital, af fruktan för att dividenden kan i någon ringa mån minskas genom utbetalandet af 5 % ränta på samtliga aktier. God tillgång på kapital, väl placeradt, är en utmärkt stödjepelare för en förening.

4. Deposita och lån. Insättandet af penningar i form af aktier, hvilka kunna hafva hopsparats äfven på andra sätt än genom vinstutdelning inom >; stores», bör städse af föreningen uppmuntras. Likaså bör insättandet af penningar såsom lån till föreningen uppmuntras; och är det i allmänhet så ordnadt, att kapital, som ökats i form af aktier, kunna insättas såsom lånekapital, så att på detta sätt en medlems tillgodohafvande lian komma att öfverstiga det lagstadgade maximum af £ 200 i aktier, då nämligen öfverskottet uppföres på lånekontot.

5. Den intellektuella odlingen. Angående denna högligen viktiga sida af föreningens verksamhet se kap. VII. Här må endast framhållas, att del-ägarne böra göra allt hvad i deras förmåga står för att bidraga till spridningen af den cooperativa facktidningen, hvilken, om den noggrannt studeras, iuom kort skall öka deras intresse för och kännedom om rörelsen.

6. Sällskapliga samkväm och förströelser.

Lämpligt är att anordna dylika samkväm, men icke då och då på oregelbundna tider utan på bestämda tider vissa gånger om året, så att medlemmarne på förhand kunna glädja sig åt dessa små festligheter. Däraf beror till stor del deras framgång. En del styrelser göra sig icke alls den mödan att anordna dylika tillställningar; de sköta bara affären och låta allt öfrigt sköta sig själft, Té- eller kaffebjudningar med ty åtföljande samkväm. hvarvid tal hållas och sånger afsjungas, är den vanliga formen. Kvinnornas deltagande i dessa festligheter förlänar desamma en mera hemtreflig prägel. Talare inbjudas ofta från den cooperativa öfverstyrelsen, partihan-delsföreningarne eller gillet. Understundom inbjudas ortens honoratiores, om de kunna antagas hysa några lifligare sympatier för rörelsen.

7. Konversationsrum etc. De cooperativa för-eningarne kunna, om de finna för godt, sprida omkring sig samma goda inflytande som arbetarnes klubbar; diskussioner och debatter äro härvid af stort värde; musik och musikaliska samkväm öfVa alltid en välgörande inverkan. Cricketklubbar kunna stiftas, och mycket (som icke nödvändigt sammanfaller med det rent uppfostrande arbetet) kunde göras för att utveckla den sällskapliga sidan af foreningarnes verksamhet, hvilken f. n. gör jämförelsevis små framsteg. Det är detta slags arbete, åt hvilket de män, som icke äro- upptagne af föreningens affärs-göromål, borde ägna sin insiktsfulla och kraftiga verksamhet.

8. Forhallandet mellan föreningarne och centralorganisationerna. Alla de bästa föreningarne ingå i den Cooperativa Unionen, hvilken de kraftigt understödja (se kap. Yl). Alla sannskyldiga cooperatörer, som vinnlägga sig om rörelsens sanna bästa, böra allvarligen framhålla lämpligheten häraf för sina kamrater. Om vi nu kunde tänka oss, hurudan den cooperativa rörelsen skulle gestaltat sig, ifall ingen union hade funnits, ingen öfverstyrelse, ingen generalsekreterare, inga kongresser, och ingen inverkan på parlamentet utöfvats genom hela detta maskineri, skulle vi få skåda en sorglig syn. En del föreningar äro särdeles njugga på sina bidrag i förhållande till nyttan af dessa anstalter.

VII. Öfversikt öfver en del viktigare frågor.

1. Orsaker till framgång och motgång.

a) Orsaker till framgång: 1) Att h varje tjänsteman, biträde och delägare klart inser och redligt utför sina åligganden; 2) dugliga och samvetsgranna tj änstemän; 3) dugliga och pålitliga biträden; 4) full och antaglig borgen för de förnämsta biträdenas är-lighet och ordfcntligliet; 5) vänskapligt och allvarligt samarbete; 6) noggrannhet och punktlighet i affärerna; 7) ett höfligt och humant sätt hos såväl delägare som arbetspersonal; 8) human behandling af biträdena; 9) välbetänkta inköp och klok beräkning af varulagrets storlek; 10) kontanta köp och kontant försäljning; 11) noga afvägda utgifter; 12) klok placering af allt öfverskottskapital; 13) rundligt tilltagen afskrifningsprocent å fast och löst; 14) rundligt tillmätta reservfonder; 15) god bokföring och redovisning; 16) tjänstemännens afgifvande af fullständiga och sanningsenliga förklaringar vid del-ägarnes

sammankomster; 17) fullt förtroende å del-ägarnes sida till tjänstemännen.

b) Orsaker till motgång:1 1) Att låta butikföreståndaren handla egenmäktigt; 2) beviljande af kredit åt kunderna; 3) dålig bokföring och revision; 4) dåliga stadgar; 5) att bokiöra reparationer och renoveringar på egendomskontot i st. för på utgiftskontot; 6) att konkurrera med alla slags billighets-butiker; 7) större utgifter än affären kan bära; 8) användande af odugliga personer; 9) oärlighet; 10) mindre välbetänkta inköp; 11) okloka och talrika systemförändringar; 12) delägarnes anlitande af andra butiker vid sina inköp; 13) uraktlåtenhet att af personer, som äro i en sådan ställning, att de kunna förskingra föreningens tillhörigheter, kräfva fullgod säkerhet; 14) tillåtelse för föreståndaren att inköpa varor från andra än partihandelsföreningen; 15) tjänstemäns brist på driftighet; 16) oresonliga och trätlystna delägare; 17) inköp på kredit; 18) för stora eller för många byggnader; 19) öppnande af filialbutiker eller nya affärsgrenar, innan föreningen är stark nog att bära de ökade utgifterna; 20) misshushållning vid disken och slösaktig vägning.

1 Sedan 1862 hafva enligt uppgift inalles 1,061 föreningar upplösts. Häruti medräknas utan tvifvel många, som aldrig kommit i full gång, men också många som verkligen misslyckats.2. Hufvudprineiper. a) Föreningsbutiken är öppen för alla; b) åsätter sina varor cle på platsen gängse pris; c) säljer endast mot kontant betalning ocb lämnar ingen kredit; d) beräknar utdelning i förhållande till delägarnes inköp; e) hvarje delägare måste innehafva en eller flera aktier och får god ränta på dem; f) alla hafva lika rösträtt, vare sig de äga få eller många aktier; g) inga underhaltiga, endast fullgoda varor, som äro hvad de utgifvas för att vara; h) ärliga och pålitliga butikföreståndare och en driftig styrelse; i) föreningen bör strängt yrka på en kraftig och insiktsfull revision och inventering.

Kapitel IV.

De eooperativa partihandelsföreningarne.

1. Den engelska eooperativa partihandelsföreningen ; dess ursprung. Åtskilliga orsaker föranledde bildandet af denna förening, bland hvilka följande äro de viktigaste. Sedan detalj foreningarnes framgång uppväckt en del privata butikägares afund, sökte desse förmå en del grosshandelsfirmor att vägra leverans af varor till några som helst »stores», och hotade, att i händelse de icke ville ingå på denna deras fordran, skulle de självfva upphöra att rekvirera sina varor från dylika firmor. Mindre »stores» hade också att kämpa med de svårigheter, som härrörde af deras oförmåga att riktigt bedöma varornas kvalitet, prisfluktuationerna och partihandelns invecklade sedvanor. Dessa missförhållanden föresatte man sig emellertid att söka öfvervinna, hvilken föresats ytterligare stärktes genom vissa större föreningars önskan att finna användning för sitt kapital och sin verksamhetsförmåga genom att söka tillförsäkra sig den vinst, som borde kunna uppstå genom eooperativa företag inom en-i/r os-handeln.2. Misslyckade försök. Be kristliga socialisterna öppnade en central cooperatiy agentur i London år 1850. Den upphörde 1856. Ar 1855 öppnade Pochdale-pioniererna en afdelning för partihandel. Afven denna tynade så småningom hort. Är 1863 bildades en Metropolitansk och inrikes association. Den upphörde 1869. En ny cooperativ centralagentur öppnades sedermera i London år 1872. Denna omfattade både en detalj- och en partiaffär. Men den sistnämnda affären nedlades snart till förmån för coope-rativa partihandelsföreningen, som upprättade sin London-filial i Mars månad år 1874.

På en konferens i Oldham vid jultiden 1862 bestämdes, att man skulle inrätta en partihandelsagen-tur på följande basis: Ett hufvudkontor öppnas i

Liverpool eller Manchester; inga andra än de coope-rativa föreningarne tillåtas ingå som delägare eller afnämare; affären grundas på principen om kontant betalning; varor inköpas endast på beställning och säljas efter inköpspris med tillägg af endast en obetydlig provision för att betäcka driftskostnaderna; föreningarne få själfva betala transporten; kapitalet hopskjutes af samtliga aktieägande föreningar i proportion till deras medlemsantal. Denna nya organisation inregistrerades i Augusti månad år 1863 under namn af »The North of England Co-operative Wholesale Industrial and Pro viden t Society, Limited» och trädde i verksamhet nästpåföljande år.

3. Affärsmetod. Planen att sälja till inköpspris med tillägg af en obetydlig provision visade sig i praktiken mindre

lämplig. Inom sex månader efter föreningens tillkomst infördes den vanliga metoden att köpa till ett pris och sälja till ett annat, med fördelning af nettovinsten mellan de aktieägande föreningarne i proportion till deras gjorda rekvisitioner. Icke-aktieägande föreningar voro i början icke berättigade att åtnjuta andel i vinsten; årl865 erhöllo de emellertid halfva dividenden på vissa villkor och år 1867 obetingadt.«H O §

T

S:

< :

i:

i ; S

I I:

: ?

g: a

l :!

s: : i

§äSg§g§gg§3ägs3§isggsS3£Sa*&

llisilägsiåilslllilgllgälllä

i§Miiisiiii§liiiiigisiii¥igg

pc CO r* -tor

iiigisMilssiliiisiisiiisis

i i **

11

»«s^e«|»»®oiteji§§Sg^§^?^§§§§^SSSs,

iiigis23iii®§iiiin»ggaisig§

?l

li

¥giiiiii§sfei3aiii¥æii¥¥iig

oc -J £*00 iC 0O ^ W05W w j j

Den engelska eooperativa partihandelsföreningens utveckling.4. Framsteg. Omstående tabell utvisar, livilka framsteg den engelska föreningen gjort under de 27 första åren af sin tillvaro. 1

Den skotska eooperativa partihan-delsFöreningens utveckling-.

År. Antalet medlemmar i aktie- Aktie- och lånekapital. Reservfon- der. Omsätt- ning. Omsättningens ökning jämförd med det föregående årets. eningar. Belopp. Procent. 1869 £ 4,246 90 £ 64,494 £ 1870 — 11,221 398 104,929 40,445 60 1871 — 16,177 932 135,872 30,943 29 1872 16,723 25,820 1,429 228,074 92,202 70 1873 20,496 46,862 1,792 361,856 133,782 60 1874 24,496 27,029 43,251 2,199 417,586 55,730 15 1875 54,388 2,375 412,010 5,576* 11 2 1876 28,990 63,386 2,675 440.757 28,747 7 1877 30,538 68,117 80,028 3,217 554,890 94,133 21 1878 33,934 3,357 603,906 49,016 9 1879 35,768 85,554 3,983 611,626 7,720 1 1880 40,798 101,335 7,727 789,506 177,880 29 1881 48,097 122,864 10,407 937,828 148,322 18 1882 52,610 153,575 11,370 1,080,658 142,830 16 1883 57,252 174,413 13,678 1,202,998 121,340 11 1884 65,331 226,715 17,471 21,254 1,300,331 47,177 37 1885 70,066 267,691 308,087 1,438,220 137,888 10-6 1886 79,874 25,566

1.857,152 418,931 29-1 1887 87,220 334,658 32,651 1,810,015 153,965 92 1888 96,521 372,794 36,874 1,963,853 178,897 10-0 1889 107,004 436,455. 44,177 2,273,782 309,928 157 1890 116,664 522,440 52,882 2,475,601 201,819 8'8 1891 131,086 609,262 61,846 2,828,036 352,435 142

1 Vi förbigå hiir en närmare redogörelse för föreningens

organisation och stadgar, såsom för svenska läsare af mindre intresse. Öfrers.

2 Minskning.5. Den skotska cooperativa partihandelsföreningen. Under åren 1864—1868 höllos i Glasgow konferenser för dryftande af frågan ang. lämpligheten att därstädes öppna antingen en filial af den engelska föreningen eller ock en särskild liknande förening för Skotland. Den engelska föreningen af-böjde förslaget att etablera en filial men erbjöd sig lämna allt möjligt bistånd tör upprättandet af en särskild skotsk förening. Resultatet blef bildandet af den Skotska partiliandelsföreningen år 1869, fotad på nästan enahanda grunder som dess äldre syster, med 27 aktieägande föreningar och ett inbetaldt aktiekapital af £ 900.

Tabellen å föregående sida utvisar föreningens tillväxt till år 1892:

Tilläggas må, att partihandelsfören ingariie hafva uträttat ett nyttigt arbete och för närvarande äro i besittning af en oerhörd makt, som kan användas till att påskynda eller försena den cooperativa rörelsens vidare utveckling. De handhafva en mångfald föreningars kapital och reglera deras verksamhet. På dem hafva många cooperatörer under åratal byggt sin tillit och sina förhoppningar om en långt snabbare utveckling af cooperationens produktiva verksamhet än som hittills ägt rum. De kunna med rätta göi’a anspråk på att inom partihandelsförenin-garne finna samlad den förnämsta affärsskicklighet, den största allmänna duglighet, de mest besinnings-fulle män inom hela rörelsen. Likaledes kunna de med rätta fördra, att vid kvartalsmötena skola samlas utvalde män, fast beslutne att öfvervinna alla svårigheter, som kunna resa sig hindrande i vägen för utvecklingen, och lifligt öfvertygade att dessa vidtomfattande föreningar böra äga en fjärrsyntoch upplyst blick för hvad som åsyftas och hvad som bör göras. Om de icke skulle ernå, hvad de eftertrakta, hafva de allenast att skylla sig själfva.Cooperativ produktion.

1. Inledning1. Sedan distributiva »stores» kommit riktigt i gång med sin verksamhet samt parti-h andelsforeningarne organiserats för att förse dem med erforderliga förnödenheter, uppstod närmast frågan om cooperativ produktion 1 eller tillverkning. Detta är en oundviklig konsekvens af tillvaron utaf »stores» och partihandelsföreningar.

Alldenstund »stores» utgöra en sorts sparbanker, hopar sig hos dem ständigt mera kapital än som kan finna användning inom desamma, hvadan den frågan snart nog framställer sig: »Hvar skola

vi göra af detta kapital? Skola vi använda det till vår egen fördel i produktionens tjänst, eller äro vi nödsakade att placera det i privata affärsföretag eller ock återlämna det till våra delägare att af dem måhända förslösas?»

Partihandelsföreningarne förbruka, förutom hvad som användes till inköp af utländska varor, stora penningsummor inom England bland privata affärsmän och yrkesidkare till inköp af alla möjliga slags varor, som för inhemskt bruk försäljas i »stores». Hvarför icke hellre själfva tillverka dessa och dymedels själfva tillgodogöra sig fabrikantens vinst?

Dessa frågor skola beständigt tränga sig i förgrunden, så länge den cooperativa rörelsen äger bestånd. Det bör därför kunna inses, att desamma icke för cooperatörerna såsom för nationalekonomerna äga blott ett spekulativt intresse, utan en verklig

1 Det har ofta framhållits, att skillnaden mellan distributörer och producenter af varor vore i viss mening overklig, så till vida som ju distributören deltager i förmögenhetsproduktionen. Icke dess mindre torde skillnaden mellan »distributiva» stores och »produktiv» varutillverkning vara tillräckligt tydlig för att ej kunna missförstås.och viktig innebörd. Men under det konsten att hand-hafva ett distributivt »store» låter reducera sig till några ganska enkla, på erfarenhet fotade regler, är detta däremot icke händelsen med den cooperativa produktionen. Denna har varit och är fortfarande ett ämne för ständig diskussion och meningsskiljaktighet hland

cooperatörer, och icke sällan torde denna meningsskiljaktighet hajva utgjort ett hinder för dess framgång.

2. Industriella delägareskap. En del arbets-gifvares åtgöranden för att tillförsäkra sina arbetare viss andel i vinsten hafva alltid af cooperatörerna följts med det lifligaste intresse. Angående de försök i denna riktning, som anställdes under,åren 1865 — 70, och huru de utföllo, se kap. II. Detta spörsmål har mycket debatterats under senare åren,1 och man har äfven exempel på att engelska arbetsgif-vare på sista tiden anställt försök i samma syfte. Hos en del firmor hafva de olika afdelningsförestån-darne och hos andra äfven arbetarne själfva fått åtnjuta andel i vinsten under vissa villkor. Bland dessa må nämnas firman Tangye i Birmingham, Cassell & C:o i London m. fl. Den cooperativa dekoratörs-associationen (405 Oxford St., London) hade också från början till ändamål att göra yrkesmålare och dekoratörer direkt intresserade i föreningens framgång och i sista hand inrymma åt dem en betydlig andel i affärens skötande efter mönstret af den framgångsrika affar, som grundlades af Leclaire i Paris. Den hade emellertid ingen framgång och omorganiserades till en privat firma. Professor Jevons håller före, att hvarken kapitalisterna eller yrkestörenin-garne med blida ögon betrakta dylika planer.

3. Aktiebolag, i hvilka arbetarne till större belopp äro delägare. Bland dylika holag äro de gamla Oldham-spinnerierna de mest anmärkningsvärda. Man

1 Jämför Sedley Taylor: »Profit Sharing between Capital

and Labonr» (Kegan Paul). Denne förf. redogör särskildt för hvad som uträttats i Frankrike i denna riktning.har i rundt tal anslagit antalet arbetare, som äga alttier i dessa spinnerier, till omkr. 10,000. Det lider intet tvifvel, att en stor del af de utaf arbetarne insatta penningarne ursprungligen hopsparats inom de två cooperativa »stores», som funnos i Oldliam. Bland cooperatörer hafva mycket olika omdömen uttalats om dessa spinnerier. Följande yttrande har fällts af en person, som hyser de bästa tankar om dem:

»Det kan icke förnekas, att dylik äganderätt utgör ett stort framsteg framför det individuella systemet och jämväl framför delägareskap och kapitalstarka bolag. Hvad helst som bidrager till att fördela arbetsvinsten på ett sådant sätt, att den skänker välmåga åt mängden i stället för öfverflödande rikedom åt ett fåtal, innebär ovedersägligen en vinst för samhället».

En annan person har yttrat:

»Den, som har aktier i något af dessa bolag, har intet annat intresse än att tillförsäkra sig den största möjliga utdelning på sitt kapital. Han sörjer hvarken för arbetsfolket, deras löner och arbetstid, ej heller för konsumentens bästa eller till-verkningsproduktens kvalitet.»

Det är ett anmärkningsvärd t faktum, »att bom-ullsspinneriarbetarne, under närvarande arbetsförhållanden, föredraga att icke insätta sina besparingar i de spinnerier, i hvilka de äro anställda».

4. Olika former af eooperativ produktion.

Vi gå nu att efterse, hvilka de olika former af produktiva föreningar äro, som cooperatörer i allmänhet anse förtjäna namn af cooperativa. En del nationalekonomer anse vissa af dessa former icke böra benämnas cooperativa; men cooperatörerna äro tämligen allmänt ense om att med detta namn beteckna alla sådana föreningar, hvilkas kapital sammanskju-tits af arbetare, och som lämna andel i vinsten antingen åt kunderna, i likhet med vanliga »stores», eller åt arbetarne, eller åt bådadera.

1) Den första formen af dylika föreningar är en sådan, i hvilken hela kapitalet tillhör arbetarne i verkstaden; kvarest regien är, att hvarje arbetare, som blir deltagare i företaget, skall insätta penningar antingen från början, eller såsom inbesparad dividend;ocli hvarest arbetaren, då lian uppliör att arbeta, i och med detsamma går förlustig om sina insatta penningar.

Detta är fallet med sådana föreningar, som uteslutande bestå af arbetare, hvarest desse alltså intaga den enskilde arbetsgifvarens plats och inga utomstå-enge aktieägare få finnas. Svårigheten härvid ligger däri att när som helst vid förefallande behof kunna anskaffa erforderligt kapital från föreningens delägare. Inom många industrigrenar är detta en omöjlighet.

2) Då vi öfvergå till nästa stadium, hvarest utomstående aktieägare få sluta sig till föreningen, införes ett nytt, ofta stridigt intresse. Arbetarnes och kapitalisternas intressen äro icke nödvändigt identiska. Yi förutsätta i detta fall, att de utomstående äro inviduella personer, icke föreningar. Arbe-tarne äro icke längre ensamme ledare af företaget, och om de icke-arbetande aktieägarne skulle utgöra pluraliteten, är det fara värdt, att arbetarnes speciella intressen icke längre tillbörligen beaktas.

3) Om vi taga som utgångspunkt de olika »stores» i st. för enskilda individer, så är det intet hinder för ett »store« att öppna egen tillverkning genom att engagera några egna arbetare t. ex. två ä tre skomakare, eller genom att anlägga en egen större mjölkvarn. I detta fall beror det på meölemmarne i samma »store» att afgöra, huruvida arbetarne skola tilldelas andel i vinsten eller ej. Hela vinsten, med nyssnämnda möjliga undantag, tillfaller i öfrigt med-lemmarne själfva.

4) En kombination af aktieägande »stores» och aktieägande individer är äfven tänkbar. Resultatet för arbetarne blir detsamma som ofvan framhållits under 2).

5) Vid en liknande kombination som i 4) kan det äfven ordnas så, att de aktieägande individerna själfva måste vara arbetare, och att inga andra än arbetare få deltaga. Äfven i detta fall kan resultatet lätt bli detsamma som i 2).6) En annan form är en kombination af aktieägande »stores», i hvilka inga arbetare få ingå som delägare. Detta utesluter icke möjligbeten att medgifva vinstandel åt arbetarne (ehuru icke på grund af innehafvande aktier), om de federerade »stores» skulle så finna för godt.

7) Likaledes kan man ju tänka sig, att endera af de stora partihandelsföreningarne tager arbetet om hand, i st. för en federation af några smärre föreningar, med uteslutande af arbetare såsom aktieägare. Äfven i detta fall är möjligheten af vinstandel åt arbetarne icke utesluten.

I de båda sistnämnda fallen 6) och 7) hafva olika metoder föreslagits för inrymmande åt arbetarne af ett begränsa dt antal aktier, och ytterligare andra modifikationer än dessa låta mycket väl tänka sig.

Efter att sålunda i korthet hafva antydt några olika former af produktionsföreningar, som antingen finnas, hafva funnits eller mera allmänt ifrågasatts, öf-vergå vi till en rodogörelse för de olika meningar, man från cooperativt håll sett framställas angående coope-rativ produktion.

5. Cooperatörernas åsikter. Detta är en mycket viktig fråga, huru förståndiga eller oförståndiga deras åsikter än må vara; ty cooperatö-rerna halva påverkats icke så mycket af nationalekonomiska afhandlingar som fast mera af sina ledares skrifter och föredrag.

Den praktiska frågan för eooperatörerna är den, huru de skola bäst förränta det öfverflödskapital, som inflyter i deras »stores» ? Sammanlagda beloppet af dylikt kapital, som icke användes i de distributiva löreningarnes tjänst, utgör f. n. i rundt tal £ 5,000,000. Att anskaffa kapital liar icke varit så svårt som att utfinna bästa sättet för dess användning.

Det har framstälts två väsentligen olika åsikter om de viktiga frågorna angående kapitalets förvaltning och vinstens fördelning; och dessa olika slags åsikter hafva i brist på bättre fått namn af fede-ralism och individualism, allt efter som man betraktat frågan hufvudsakligen från föreningarnes synpunkt eller från de individuella arbetarnes synpunkt.

6. Federalism. De, som utgå från synpunkten af de särskilda »stores», resonnera på följande sätt: Arbetarne hafva hopsparat aktiekapital i sina »stores». Låt oss antaga, att ett stort »store» disponerar öfver ett kapital på £ 50,000. Det bör då lämpligen kunna i viss mån självt tillgodose sina behof. En skomakare brukar vara anställd i lokalen för att reparera skodon. Låt dyl i ka »stores» själfva förfärdiga sina behof af skodon i st. för att köpa dem färdiga. Låt dem garfva lädret själfva. Låt dem skaffa sig en landtgård, så att de själfva kunna förse sig med mjölk och grönsaker, oxkött och fårkött. Låt dem mala sitt mjöl själfva. Eller, då ju svårligen ett »store» ensamt kan ombesörja alla dessa förrättningar, och då ju vissa ställen bättre än andra lämpa sig för ett bestämdt yrke, så kunna ju flera särskilda »stores» samverka på sådant sätt, att en kombination eller federation af »stores» bestämmer sig för att idka kvarnrörelse, en annan garfveri, en tredje skomakeri, en fjärde jordbruksskötsel o. s. v.

Eller, säger man, låt partiforeningarne, som utgöra federationer af alla eller flertalet »stores», omhändertaga de särskilda föreningarnes kapital å deras vägnar och ombesörja dessa förrättningar. Här finner man alltså arbetarne använda sitt eget kapital för tillverkning af sina egna kläder och födoämnen. Det är ett företag, som bedrifves af arbetarne-kon-sumenterna själfva. Hvartenda öre af vinsten i företaget återvänder till arbetarnes »store» i form af ränta på kapital eller dividend på konsumtionen. De olika »stores» borde vara de enda kunderna och tillhandahålla både kapital och yrkesmän för att komma i åtnjutande af både ränta och dividend. Det borde icke finnas några enskilde aktieägare. De äro icke att lita på. Man kan däremot lita på de aktieägande »stores», hvilka representera stora arbetaresamfunds gemensamma intressen. Yinsten pådenna yrkesrörelse bör tillfalla arbetaren i egenskap af konsument. Beträffande arletarne inom nämnda yrken kunna de antingen vara medlemmar af ett »store» eller icke; det gör ingenting till saken. Om de äro medlemmar af föreningen, åtnjuta de samma andel i vinsten som andra föreningsledamö-ter. Men böra de tillika åtnjuta en särskild utdelning eller bonus för sitt arbete? Ja, förvisso; .såframt det kan visas att det lönar sig. Kunna de erhålla bonus i form af aktier? Nej, ty det bör icke finnas några privata aktieägare. Hela tillverkningsrörelsen måste uteslutande tillhöra föreningarne. Medan de, som förfäkta denna plan, på det varmaste tillråda privata arbetsgifvare att tillhandahålla aktier åt sina arbetare och desses förmän, vilja de icke rekommendera ett dylikt förfarande, så snart arbetsgifvarne äro coope-ratörer. Yrket drifves till gagn för föreningarne, som allena kunna anskaffa det nödiga driftskapitalet, icke till de enskilde arbetarnes förmån. Hela vinsten måste oafkortadt tillfalla kunderna, med mindre det kan visas, att beviljandet af bonus åt arbetarne skulle skapa en ökad vinst. Denna ökade vinst bör med rätta i sådant fall helt eller delvis tillfalla arbetarne.

7. Individualism. Den andra sidan betraktar frågan från arbetarnes synpunkt. Därvid tänker man sig saken på följande sätt: Om det förhåller

sig så, att intelligens och skicklighet och förtroende till likställda äro i tilltagande inom arbetsklassen, böra vi försöka att samla en utvald skara dylika män och visa, hvad de förmå att åstadkomma. Om de själfva kunna anskaffa nödigt kapital, är det så mycket bättre. Hvarom icke, borde några enstaka cooperatörer eller »stores» försträcka dem med penningelån och söka uppmuntra dem till att utveckla företaget efter bästa förmåga och framför allt, om möjligt, bistå dem genom att handla hos dem. Om kunderna äro cooperationsmedlemmar och det skulle befinnas, att desse af ingrodd vana fordrade att komma i åtnjutande af en efter inköpen beräk-nad dividend, så bör man för all del icke tveka att åt dem inrymma dylik andel i vinsten. Om de däremot icke hafva sina kunder bland cooperationsmed-lemmar, så få de söka att konkurrera i öppna marknaden och hoppas att genom sina arbetens godhet och förträfflighet (såsom Leclaire i Paris) skatfa sig ett godt namn och en stor kundkrets. Yi medgifva, att försök som gjorts i denna riktning hafva utfallit illa; men planen får icke uppgifvas utan måste försökas ånyo. Man skall härigenom lyckas uppfostra män, dana arbetare med de bästa och förträffligaste egenskaper; enligt den andra planen skall man däremot aldrig lyckas utveckla män till lika hög grad af förträfflighet och med samma personliga intresse i arbetet. De Leicester-skomakare, som äro engagerade af den engelska partihandelsföreningen få icke någon » bonus» på sitt arbete och hafva icke och komma aldrig att få någon medbestämmanderätt i afseende å företagets skötande. De ledas af en aflägset boende styrelse i Manchester, som alltid är underkastad förändring, och som representerar olika co-operativa föreningar rundt om i England.

8. Federalismen ånyo. Härtill genmäler det motsatta lägret: Detta låter mycket bra, och i några enstaka fall torde idén kunna framgångsrikt utföras, ifall man lyckas anskaffa fullt dugliga styresmän. Men man saknar hvarje garanti för företagets varaktighet. Om det drifves i liten skala, kan det icke tillgodose cooperationsmedlemmarnes samlade konsumtionsbehof. Om åter i stor skala, så kunna de utomstående aktieägarne när som helst förvandla hela företaget till ett vanligt aktiebolag.

9. Frågan är af praktisk natur. Det måste emellertid ihågkommas, att frågan är och skall alltjämt förblifva en fråga af praktisk natur och måste allt fortfarande stå under debatt. Cooperationsmed-lemmarne skola aldrig kunna låta sig nöja med att antingen insätta sina penningar i vanliga privatföretag eller ock låta besparingarne återgå till delägarne. Mera penningar än som behöfvas äro insatta i »stores »,ocli detta öfverflödskapital skulle komma att

användas i produktionens tjänst mycket oftare än livad som nu är fallet, ifall man blott kunde utfinna det rätta sättet. En cooperationens veteran yttrade en gång för några år sedan: »Yi tyckas vara försänkta i en

trolldomssömn med hänsyn till cooperativ produktion. Det är en oförklarlig gåta, hvarför icke coope-ratörerna använda sitt öfverflödskapital i den produktiva industriens tjänst». 1 Och helt nyligen har en annan cooperationens förkämpe yttrat: »Orsaken till att vi hafva så stort kapital liggande hos våra bankirer är att söka däri, att vi sakna tillräcklig företagsamhet för att skaffa det en lämplig användning. Yi hafva haft hundratals utvägar att placera det, men i följd af brist på förtroende till livarandra och nödig företagsamhet låta vi pengarne ligga kvar i bankens kassahvalf och kalla dem öfverflödskapital. En del föreningar hafva lämnat tillbaka kapitalet till sina medlemmar. Vi höra aldrig talas om, att bankerna lämna tillbaka mottagna penningar till sina aktieägare eller kunder. Föreningarne borde hellre sänka räntan än återbetala penningarne till samma personer, som de samtidigt uppmana till sparsamhet och omtänksamhet».

Det är till fromma för det härmed förbundna mödosamma och svåra arbetet i cooperationens tjänst, som framför allt ett praktiskt och gediget uppfost-ringsarbete bör bedrilvas bland våra egna medlemmar. All ofördragsamhet mot andras åsikter under ensidigt förmenande, att den väg man själf valt är den enda rätta vägen, utgör emellertid endast ett hinder för verklig framgång. »Ingen af oss är ofelbar — icke ens de yngste ibland oss», såsom en gång en läroverksrektor anmärkte, då han i en viss fråga icke var af fullt samma uppfattning som en af sina yngre kolleger. Om framgång skall kunna vinnas, måste den vinnas på olika vägar, lämpade efter olika personer och olika förhållanden. Om emellertid cooperationsmed-

1 Kongress-rapporten 1871, sid. 7 (Lloyd Jones).lemmarne klaga öfver de ringa framsteg, som göras, och påstå att på sista tiden ingenting åtgjorts, och att tiden förspilles, medan nationalinkomsten hvarje år betydligt tillväxer, så kan man fråga, mot hvem de egentligen rikta sina klagomål? Mena de, att par-tiföreningarne borde vara mera företagsamma? Men det är ju dock hela massan af cooperatörer, kringspridda öfver hela riket, som utse partiforeningarnes styrelser, och som förty själfva äro ansvariga för dessa styrelsers göranden och låtanden. Eller är det kanske de enskilda foreningarne, man beklagar sig öfver? Man kan icke begära, att samtliga medlemmarne utan att genom uppfostran ha blifvit invigda i dessa frågor skola vara beredda att samtycka till första bästa produktionsplan, som framkastas, i synnerhet efter de många misslyckade försök, som blifvit gjorda. De skola antagligen vägra att understödja någon som helst plan i dylik riktning, om den sträcker sig utom deras egen erfarenhet eller lokala fördelar, med mindre de tydligen inse, att den har all utsikt att röna framgång.

Återstår nu att uppvisa, hvilka cooperativa produktionsföretag (detta ord taget i den för cooperatörer vanliga bemärkelsen), som f. n. äro i gång, framhålla några af de vanligaste orsakerna till deras framgång eller misslyckande och slutligen tillägga några ord om deras framtida utveckling.

10. Statistiska uppgifter. Den cooperativa produktionens utsträckning i början af år 1884 framgår af följ ande tabell:

Produktionsföretagets art Rörelse- kapital Årlig produktion Antal arbetare Partiforeningarnes verkstäder £ 60,000 £ 180,000 1,200 Mjölkvarnar 500,000 1,800,000 300 Andra produktiva associationer 120,000 200,000 800 Detaljföreningarnes husindustri 120,000 900,000 4,000 £ 800,000 £ 3,080,000 6,300 6Man jämföre detaljerna angående partihandels-föreningarne å sidd. 69 och 70. I den skotska partiforeningen, torde man observera, erhålla samtliga biträden »bonus» på lönen. I den engelska föreningen medgifves ingen »bonus» inom något produktionsdepartement. Mj ölkvarnarne utgöra en särdeles viktig gren af den cooperativa produktionen. Det finns inalles 26 föreningar, som drifva kvarnindustri, med en årlig omsättning af £ 1,800,000. I dessa kvarnar medgifves undantagsvis bonus åt arbetarn e.

Det belopp, som afsattes för aktieägarnes räkning, innan någon vinstandel utportioneras på kunder och arbetare, växlar mellan 5 och 10 %. I flertalet fall utgör det 77a %. Aktierna i produktions-föreningarne äro alltid öfverflyttbara och ouppsägbara, hvilket kommit cooperationsmedlemmarne i allmänhet att tro, att dylikt kapital bör vara mera vinstgifvande än uppsägbart kapital, som placerats i ett distributivt »store».

11. Framgångsrik eller misslyckad coopera-tiv produktion. En fullständig förteckning, som upprättats at en bland cooperationens ledare, visar, att 224 enligt gällande lag inregistrerade- cooperativa produktionsföreningar hafva blifvit upplösta. Af dessa 224 föreningar utgjorde, enligt en beräkning af en annan ledande person, 156 aktiebolag i saknad af hvarje cooperativt element; 44 gingo ut på att fördela vinsten mellan kapitalisterna och kunderna, och 24 fördelade densamma mellan kapitalister, kunder och arbetare. Dålig styrelse och misshälligheter mellan medlemmarne inbördes, brist på kapital, på affärsvana och på smak i planläggning och utförande hafva alltför ofta varit vållande till företagets misslyckande. .Rikedom på kapital, en betryggad efterfrågan å den producerade varan, god styrelse, loyalitet och enighet, smak, energi och en förträfflig arbetsprodukt — dessa hafva däremot varit de förnämsta orsakerna till nu befintliga föreningars framgång.

12. Cooperativa produktionsföreningars framtida verksamhetsfält. Det finnes rikligt utrymme till verksamhet för både det federalistiska och detindividualistiska systemet sida vid sida. Kvarnrörelse har aldrig ännu idkats i de enskilda mjölnarnes intresse. Hvad beträffar husindustriell produktion, skulle den aldrig komina till stånd, såvida icke konsumenterna anskaffade kapital och satte företaget i gång.

Förutom kvarnrörelsen och den husindustriella produktionen hafva partihandelsföreningarne äfven i sin egenskap af förvaltande korporationer ett vidsträckt verksamhetsområde. Yid 1883 års kongress uppdrogs åt den engelska partiforeningen att anlägga en mjölkvarn vid Tyne samt ettgarfveriå annan lämplig plats. IJenna mjölkvarn blef sedermera anlagd och producerar f. n. öfver 5,000 säckar mjöl i veckan. Gfarfningsindustrien hör icke till de mera lönande industrigrenarne inom Storbritannien, då en myckenhet hudar införas färdiggarfvade från utlandet, hvadan denna affär troligen icke kommer att igångsättas. Smörtillverkningen i Irland, Tyskland och Danmark, osttillverkningen i Amerika, té-odlingen i Indien och Kina, kaffeodlingen på Ceylon, anläggandet af ett sockerraffinaderi vid Gfoole jämte en del andra smärre manufakturier ligga samtliga i närvarande tid inom partiforeningarnes åtkomstsfär.

För att göra det möjligt för föreningarne att inlåta sig på dessa olikartade affärer skulle erfordras ett sammanlagdt kapital af cirka £ 12,000,000.

Härförutom konsumeras af de engelska coope-rationsmedlemmarne enorma kvantiteter inhemskt hvete, potatis, frukt, smör och kött.

Det redan sagda visar tillfylles, att man icke behöfver tala om något öfverflödskapital. Men det fordras med nödvändighet mera företagsamhetsanda för att inlåta sig på företag, hvilka, jämte det de erbjuda en vinstgifvande användning för stora penningsummor, skulle bidraga till frambringandet af varuartiklar, som redan äga en utomordentlig efterfrågan.

En del andra cooperativa produktionsgrenar kunna näppeligen förblifva oförsökta, till dess kon-sumenterna behaga organisera dem. Skulle man vänta till dess, blefve det en långvarig väntan. Det té och det kaffe, som produceras i Indien och Kina, hetalas af Storbritanniens fabrikanter genom varuutbyte. Årligen exporteras fabriksalster till ett värde af £ 240,000,000. Skola producenterna af dessa fabrikat vänta, till dess de indiske och kinesiske arbetarne och andra, som konsumera nämnda produkter, blifvit organiserade och skickat sina representanter hit till England för att själfva öppna fabriker för tillverkning af ifrågavarande produkter med användande af engelska arbetare? Detta blefve den logiska konsekvensen af det påståendet, att en eooperativ produktion skall drifvas af konsumenterna själfva. Vi hafva dock svårt att föreställa oss, att de engelska cooperatörerna skulle vilja vänta till dess så skett, och vi tro ej heller, att detta skulle vara den lämpligaste formen för eooperativ produktion. Hvilka former måste då den cooperativa produktionen antaga i nu forevai’ande fall? Endast två svar på denna fråga synas tänkbara. Den måste antingen taga form af: 1) industriellt delägareskap, eller 2) eooperativ organisation af enskilda personer.

Att förespå den sannolika utvecklinsgången af eooperativ produktion har sina stora svårigheter. Ett försök i denna riktning kan lik visst äga sitt intsesse.

En undersökning af det engelska folkets olika näringsgrenar lämnar följande resultat:

1) 650,000 personer tillhöra yrkesklassen,

serna, inberäknadt kvinnor och barn.

En närmare analys utvisar, i hvilken utsträckning den cooperativa rörelsen i en eller annan form kan äga någon betydelse för de olika klasserna.

1) Inom den första klassen finnas för närvarande 350,000 personer anställde af organiserade sam-

3) 1,000,000

4) 1,400,000

2) 1,800,000

» den tjänande klassen,

» handeln,

» åkerbruket,

5) 6,400,000

6) 15,000,000

» andra industrigrenar,

> de oproduktiva klas-fund, såsom munieipaliteter odi regeringen. Deras sysselsättning baserar sig mer eller mindre på coope-rativa principer.

2) De till nästa grupp liörande 1,800,000 husliga tjänare komma icke att beröras af cooperations-rörelsen, med mindre associerade hushåll allmänt infördes; men med engelsmännens utpräglade förkärlek för den egna husliga härden är det icke sannolikt, att under de närmaste generationerna de oomtvistliga ekonomiska fördelarne af associerade hushåll komma att förverkligas.

3) Den handelsidkande klassen fördelar sig i rundt tal mellan 330,000 köpmän, bodägare och agenter samt 670,000 personer, som befordra‘varutranspor-ten till lands och till sjös. På den förra klassens område göras talrika inkräktningar genom coopera-tiv verksamhet både inom arbetarebefolkningen, medelklassen och de högre klasserna, hvilka senare organiserat flere varuföreningar (s. k. supply associations) o. a. dylika. Inom bankindustrien hafva redan i stor skala aktiebolag trädt i stället för privatbanker och bankbiträdena åtnjuta redan flerestädes andel i vinsten.

Det i förhållande till antalet sysselsatta arbetare mycket stora kapital, som erfordras inom transportrörelsen, gör det omöjligt för arbetsklassen att själf öfvertaga järnvägsdrift och dylikt. Sannolikt komma dessa företag alltid att ligga i händerna på kapitalstarkare personer eller ock innehafvas af regeringen själf.

4) Det finnes intet skäl, hvarför icke de inom åkerbruksindustrien sysselsatta personerna en gång i framtiden skulle komma att i större utsträckning sammansluta sig i cooperativa organisationer på ett sätt, som kunde förskaffa både arrendatorer och arbetare en säkrare och mera vinstgifvande kapitalplacering än för närvarande.

5) Bland de 6,400,000 inom andra industrigrenar sysselsatta personer tillhöra 1,300,000 bergverks-industrien och 270,000 maskinindustrien; 1.100,000tillhöra textilindustrien och 1,000,000 tillverkningen af klädespersedlar, däri inberäknadt hattar, skodon, handskar, skjortor och paraplyer; 800,000 äro anställda inom byggnadsindustrien, möbeltillverkning och rumsdekorering; 100,000 inom boktryckeri- och förlagsnäringen; 90,000 inom åkerirörelsen; 50,000 inom båt- och skeppsbyggerier och 600,000 inom restaurations- och hotellrörelsen samt därmed sammanhörande näringsgrenar.

Cooperationen mellan konsumenter inbördes kan komma att omfatta ett stort antal af de till sistnämnda klass hörande personer, äfvensom idkarne af hatt- och paraplyindustrien och andra liknande yrken. Men af de återstående måste flertalet sluta sig till sådana cooperativa associationer, som ingås mellan arbetarne inbördes

eller mellan kapitalister, arbetsgifvare och arbetare i förening. Cooperation mellan konsumenter inbördes torde endast för vissa af dem komma att få någon betydelse.

Det kan uppstå många meningsskiljaktigheter i framtiden med hänsyn till den bästa organisationsformen för produktivt arbete. Men otvifvelaktigt är, att kapitalister, arbetare och konsumenter komma till allt klarare insikt om, huru väsentlig hvar och en af dessa tre kategorier är för de båda öfriga och huru deras ömsesidiga intressen måste i framtiden knytas mycket närmare till hvarandra, än hvad hittills varit fallet. Och arbetarne skola, om de inse sitt eget bästa, sträiva efter att uppnå en sådan lefnadsställ-ning och en sådan grad af civiliserad komfort, som en intelligent man med rätta kan göra anspråk på. Ett hus med tillräckligt många rum, hopp om att slutligen kunna förvärfva sig äganderätt till detsamma, riklig och närande föda, ändamålsenliga kläder, tillräckliga medel för bekostande af barnens uppfostran, en sparpenning att användas vid förefallande beliof jämte förmåga att förskaffa sina efterkommande en ställning, som åtminstone icke är sämre än deras egen — detta är för många cooperations-medlemmar möjligt att ernå, och det är icke endastmöjligt men också nödvändigt, om de skola vara i stånd att bibehålla de fördelar, cooperationen hittills förlänat dem.

Till sist må nämnas, att under senare åren riklig erfarenhet vunnits på detta område, och att man nu har all anledning att göra sig större förhoppningar om framgångsrik verksamhet än någonsin tillförne. Med bildningens ökade utbredning, med ett alltjämt fastare beslut att använda den högsta intelligens och den största affärsvana inom rörelsen till lösande af denna fråga, måste den om ock långsamt närma sig sin slutliga lösning, och om cooperationsmed-lemmarne icke svika sin fana, kunna vi vara förvissade om, att den cooperativa produktionen ännu icke vunnit sina sista segrar.

Kapitel VI.*)

Uppfostringsarbetet.

»Hela min läras innebörd kan sammanfattas i det betydelsefulla ordet — uppfostran. Vi eftertrakta icke att med våld införa någon ny sakernas ordning. Hvarje samfundsord ning, som införes genom våld, är tyranni. Hvad vi önska är blott att framlägga till nationens bepröfvande en samhällsordning, som vi förmena vara bättre än den nuvarande, och att med alla lofiiga medel uppfostra människorna till att utveckla den vidare.» Mazzini.

»Individens reformerande utgör grundvalen för allt socialt framåtskridande.»

1. Inledning. Betraktadt i sin vidsträcktaste mening och i sin betydelse för rörelsens sunda och

*) Het i engelska originalet förekommande men i öfver-sättningen utelämnade kapitel VI »Om cooperativ organisation och propaganda» torde för svenska förhållanden äga mindre betydelse. Öfvers.snabba utveckling är detta i viss mån det viktigaste ämne, vi i denna bok haft att afhandla. Mer och mer gör sig den öfvertygelsen gällande hos alla coopera-tionsmedlemmar, som äro måna om sitt eget och sina kamraters bästa, att huru mycket man än må vinnlägga sig om elementär och allmän uppfostran, minskas icke därigenom nödvändigheten att arbeta för cooperationsmedlemmarnes särskilda utbildning. Snarare kan man säga, att, i samma mån det allmänna uppfostringsarbetet inom arbetsklassen skrider framåt, blir det för eooperatörerna, om de skola förmå att bibehålla sina gjorda eröfringar och icke gå tillbaka medan andra gå framåt, en allt mera brännande lifsfråga, att i sin mån bidraga till de yngre generationernas gradvisa utveckling.

Om en cooperationsmedlem betraktar sin förening blott och bart som en anstalt, där han på ett bekvämt sätt kan förtjäna sig litet penningar, och icke det minsta bekymrar sig om föreningens framtida bestånd utan resonnerar som så: »Bär den sig icke längre, är det ingenting åt den saken att göra — jag får lof att söka reda mig den förutan», då är det naturligtvis föga antagligt, att han skall bry sig om att arbeta för denna fråga. Men om han däremot, fullt medveten om det myckna goda, han har sin förening att tacka för, är uppfylld af en liflig önskan, icke blott i sitt eget intresse utan också af omtanke för sina efterkommandes framtida bästa, att se cooperationen utveckla sig stark och sund, då inser han också, att just denna fråga berör honom själf på det allra närmaste. Detta är ju en självklar sak.

2. Hvad som hittills åtgjorts. Rochdale-pio-niererna afsatte 2l/ä X af vinsten för irppfostrings-ändamål, och flera

föreningar följde deras exempel. Med afseende å de föreningar, som grundlädes mellan åren 1855 och 1862, blefvo dylika anslag icke erkända såsom lagligen giltiga (se sid. 21), hvilket var en stor olycka, enär föreningarne härigenom råkade förbise sakens stora vikt och betydelse. Medan under år 1883 endast omkring 200 af de då existe-rande 1,100 foreningarne hade något särskildt anslag för detta ändamål, afsattes under år 1892 af 415 föreningar ett sammanlagdt bolopp 33,000 till undervisningsfonder. Häraf synes, hurusom för närvarande uppfostringsarbetet i allt högre grad tager de cooperativa föreningarnes krafter i anspråk. En stor del af dsssa penningar användes af föreningarne till understöd åt tidningslokaler, folkbibliotek eller lokala cooperativa tidskrifter. På vissa håll lämnas bidrag till vetenskapliga oah konstnärliga undervisningskurser, ehuru dessa sällan kräfva större pekuniära uppoffringar. Sedan numera stora kostnadsfria folkbibliotek (med filialer å olika platser) grundlagts i alla de större städerna, kunna måhända dessa anslag på vissa ställen bättre användas än till uppmuntran åt läsrum ocli tidningslokaler.

Två stipendier för cooperatörer hafva inrättats i Oxford, såsom resultatet af en inom de cooperativa föreningarne öppnad subskription till en minnesgåfva åt Thomas Hughes och E. Vansittart Neale, hvilka uttryckte sin önskan att den på detta sätt skulle användas. Men frågan är till sin egentliga innebörd icke blott en penningfråga. En förening, som endast upplåter ett rum till läselokal eller lämnar ett bidrag af en penny per medlem i kvartalet eller t. o. m. icke lämnar något bidrag alls, uträttar måhända icke desto mindre ett värdefullare arbete i uppfostrans tjänst än en annan förening, som lämnar ett frikostigare anslag. Det är mycket möjligt, att en förening, som är i besittning af storartade tidningslokaler, läsrum m. m. verkligen kan försjunka i dvala. Erågan gäller i främsta rummet att kunna anskaffa de rätta männen och att hos desse uppväcka ett lefvande intresse för cooperationen och ett fäst beslut att på allt sätt främja och sprida kunskapen om dess grundtankar.

3. Icke någon känslosak. Må ingen föreställa sig, att detta skulle vara en ren »känslosak». Ingen sannskyldig cooperationens anhängare, huru mycket han än må berömma sig af sin klarsynthet, prak-tiska förmåga och frihet från allt känslopjunk, kan hysa en sådan uppfattning. Vi anföra här ett yttrande af den praktiskt anlagde ntgifvaren af »Wholesale Almanack» för 1883, hvilket just trätfar huf-vudet på spiken:

»Vi finna med ledsnad, att anslagen för uppfost-ringsändamål icke hålla j ämna steg med föreningarnes allmänna utveckling och tillväxt. Nödvändigheten tvingade många af de äldre cooperationsmedlemmarne att allvarligt studera cooperationen, men den ökning af vinsten, som indirekt blifvit en följd af detta studium, synes medföra den verkan, att det yngre släktet bekymrar sig mindre om detta studium än det äldre gjorde det. Såvida icke de yngre lära sig rätt förstå, hvad cooperationen innebär och hvad den innerst åsyftar, på hvad sätt skola vi då utbilda våra blifvande styresmän, föreståndare och öfriga tjänstemän? Vi äro af den tron, att det slctdle betala sig för hvarje förening att afsätta åtminstone 21f % af nettovinsten för uppfostringsändamål, äfvensom att, om föreningarne kunna gå framåt därförutan och faktiskt så göra, detta beror därpå, att den äldre generationen ännu lefver och spelar den ledande rollen; men när den dag kommer, då så icke längre är förhållandet, löpa föreningarne stor fara att därpå blifva lidande.»

4-, En praktisk lösning. Af största vikt synes vara att finna en praktisk, fullt tillfredsställande utväg till främjande af detta arbete, en utväg, som kan öppna möjlighet för indiadernas självverksamhet, på det att dessa icke skola behöfva vänta, till dess föreningen i sin helhet fått en stadgad öfverty-gelse (hvilket kan dröja i åratal) utan strax kunna gripa verket an. Ett praktiskt utfördt bevis på att någonting af verlcligt gagn redan nu kan åstadkommas, skulle sannolikt vara bättre ägnadt att öfver-tyga en förening om nödvändigheten af ytterligare åtgärders vidtagande än aldrig så många resonne-mang eller vältaliga föredrag vid kvartalsmötena.Låtom oss ponera, att en allvarligt menande cooperationsmedlem, som vinnlägger sig mindre om att tala än att arbeta för saken, ser sig omkring för att komma under fund med, livad som behöfver göras och hvad som kan göras. Skall han icke redan efter en flyktig undersökning inse, att en af de förnämsta orsakerna till vankelmod inom den coope-rativa rörelsen är bristen på verklig insikt hos dess anhängare om självfva innebörden af cooperationsar-betet? Ehuru full insikt om, huru cooperationen skall bibehållas sund och stark och vidare utvecklas, onekligen är svår att förvärfva, ser det ut, kan han säga, som om vi helt och hållet lämnat den åt sitt öde; vi synas icke bry oss om, huruvida våra medlemmar äro besjälade af verklig lefvande tro eller ej. Onekligt är, att cooperatörerna måste

beredas tillfälle att förr eller senare i lifvet få inhämta en verklig undervisning. Man kan icke begära, att de skola insupa kännedom om cooperationens grundtankar med modersmjölken eller med de specerivaror, de inköpa i sitt »store».

Om vår fingerade cooperatör delar denna åsikt, skall han snart börja att själf söka uträtta någonting. Han försöker förmå andra att förena sig med honom i en mindre kurs hemma hos honom eller annorstädes för studiet af cooperationen och dess grandsatser, eller han söker förmå sitt »store» att upplåta ett rum för hållandet af månatliga sällskapssamman-komster, hvarvid föredrag hållas med efterföljande diskussion; eller söker han få fått på några unge män, hvilka han själf kan meddela undervisning. Om han nu säger, att han icke duger att undervisa, så får han lära sig konsten eller kan åtminstone tillsammans med andra bilda en gemensam läse- och och diskussionskrets. Låt honom till spörj a 40 personer, som han tror vilja vara med därom.»Kan han icke hoppas att bland dem finna 6, som äro därtill villige? Men han hyser kanske motvilja för att på något sätt framhålla sig själf? Ett sådant skäl är icke något skäl! Om det icke finns nå-gon annan i lians förening, som söker uträtta någonting gagnande, så är detta en tillräcklig anledning för honom att själf sätta sig i spetsen. Men styrelseledamöterna kunna blifva, afundsjuka på honom och påstå, att det är deras sak att ombesörja, att någonting blir gjordt. Om de verkligen skulle försöka att lägga hinder i vägen, vore det i sanning en ovärdig styrelse! Sannolikheten talar för, att om han ginge till väga med takt, skulle de hälsa hans arbete välkommet, väl vetande att de själfva äro så strängt upptagna, att detta är ett särskildt skäl, hvar-för hvarje frivilligt erbjuden hjälp från individernas sida måste tacksamt uppmuntras. Må det vara sagdt en gång för alla, att den nya uppfostringsrörelse, som kan väckas bland eooperationsmedlemmarne, icke i synnerlig mån torde förskrifva sig från styrelseledamöterna, och det kan icke heller väntas att så skulle vara utom i några få fall, då det finnes särskilda uppfostringskommittéer. Må individerna handla och icke af några som helst hänsyn till styrelseledamöterna låta sig afskräckas. Må de uppträda djärft och beslutsamt och icke fästa sig vid några mothugg från oliksinnade medlemmar. Om vi nu antaga, att man lyckats få ihop en liten kurs på 6 deltagare en vinter, nästa vinter är deras antal kanske 12. Med tålamod och ihärdighet och ett fast beslut att icke blifva modfälld kunde mycket efter hand uträttas. Vår cooperatör kunde rekvirera småskrifter från centralstyrelsen. Han kunde tilläfventyrs finna, att just föreliggande arbete, som delvis författats i sådant syfte, vore honom till någon nytta. Han skulle allvarligt eftertänka, hvilka ytterligare hjälpkällor han skulle kunna behöfva; kanske några enkla utkast till enstaka lektioner, eller några enkla planscher eller närmare statistiska upplysningar, och han skulle härom kunna underrätta centralstyrelsens kommitté för under-visningsändamål och utbedja sig dess biträde. Denna slags växelverkan mellan centralstyrelsen och personer, som äro praktiskt verksamma och känna de lokala hehofven, kunde medföra de bästa resultat.Ett lugnt och oafbrutet arbete i dylikt praktiskt syfte, utfördt af allvarligt anlagda cooperationsmed-lemmår, hvaraf ett stort antal finnes rundt om i England och Skottland, kunde uträtta mera godt än en massa pengar, använda till skioptikonföreställ-ningar eller enstaka föreläsningar, eller till och med större läsrum i sådana städer, där det förut finnes ett större folkbibliotek. Och en person, som ägnade sin tid åt en dylik verksamhet, skulle finna detta arbete tio gånger mera värdt än att arbeta på att bli invald i styrelsen.

Låtom oss antaga, att ett antal dylika kurser öppnades. Nästa fråga af vikt blefve då att sörja för, att lärarne eller kursföreståndarne, eller livad de nu skulle kallas, tid efter annan finge konferera med hvarandra. Det kunde ju vara möjligt, att de emellanåt finge samlas för att åhöra en föreläsning af någon framstående auktoritet på uppfostringsområdet öfver konsten att undervisa eller dylikt, hvarvid de själfva finge framställa sina önskningar och rådgöra om bästa sättet att få dem uppfyllda. Centralstyrelsens kommitté för uppfostrings-ändamål kunde näppeligen uträtta någonting mera gagnande än att befordra en verksamhet af detta slag. Det finns många allvarliga män, som tillfullo inse vikten af cooperativ uppfostran, men hvilkas föreningar ingenting vilj a göra, och som därför känna sig hjälplösa och isolerade. Kunde icke på frivillig-hetens väg en förening eller ett gille af dylika personer bildas i ändamål att dryfta olika meningar och förslag angående dessa maktpåliggande frågor till inbördes uppmuntran och ömsesidig hjälp? Ingen kan betvifla, att äfven en ringa början..på detta område kan medföra stora verkningar. Aro icke de arbetande klasserna ännu i behof af all möjlig hjälp i sitt arbete för

självfuppfostran, i planläggningen af ett dylikt arbete, i upprättandet af förteckningar öfver de lämpligaste böckerna och hvarj e annan hj älp, som kan bidraga att för dem minska tidspillan. I detta afseende äfvensom i fråga omanordnandet af en förståndig plan för pristäflingar, samt när det gäller att påkalla hjälp från olika samfund stiftade i ändamål att befordra en verksamhet af detta slag, torde centralstyre]sens kommitté för uppfostringsärenden kunna uträtta en stor del, n. b. om (och på detta »om» beror det hela) kommittén från individernas sida röner den uppmuntran, som fordras för att tro, att arbetet kan blifva till verkligt gagn.

5. Cooperativa bibliotek. Bildandet af smärre bibliotek innehållande böcker, som behandla cooperativa, ekonomiska och sociala ämnen, bör betraktas såsom en sak af yttersta vikt, huru riklig tillgång man än må äga på böcker af annat innehåll. Man bör vara mån om att förse filialbiblioteken lika rikligt som hufvudbiblioteken. Afundsjuka mot hufvudbi-blioteket hos filialföreningen har ofta vållat, att anslag till uppfostringsändamål blifvit indragna.

6. Systematiska kurser af universitetslärare oeh studenter. Om cooperationsmedlemmarne väl en gång kunde förmås att allvarligt inlåta sig på uppfostringsarbete i cooperationens tjänst, kunde däraf många nyttiga följder väntas. Det blefve oundvikligen nödvändigt, att personer, som inhämtat en allmännare kännedom om cooperationen, traktade efter ytterligare intellektuell utbildning. Särskildt komme de för sådant ändamål att fordra, att i deras egna städer upprättades institutioner, liknande de universitetsskolor, som redan äro inrättade ioNotting-ham, ShefField, Leeds och flerestädes. A sådana orter, hvarest dylika institutioner saknas, kunde man begagna sig af de tillfällen, som erbjudas af Cambridge och Oxford genom den plan, som först framkastades af parlamentsledamoten professor James Stuart, och anmoda universitetsföreläsare att hålla regelbundna föredrag. Flere föreningar kunde förena sig om en eller två föreläsare för hela vintern. De blefve då i stånd att lämna skälig godtgörelse och än mer att försäkra sig om goda kurser. Ty äfven med fri undervisning för barnen i folkskolorna kommer behofvet af fortsatt utbildning ej att minskas,och det som af föreningarne erb judes för en ringa kostnad ocli möda värderas antagligen högre, än det som annorstädes kan fås för intet.

Ingen kan utföra detta slags arbete på samma sätt som våra eooperativa föreningar eller tala med samma eftertryck som de förmå. I)e kunna säga till det uppväxande släktet:—»! hafven nu inhämtat det mått af kunskaper, staten eller enskilda af-sett att hibringa eder. Den eooperativa rörelsen åsyftar självhjälp och vill icke vara beroende af staten eller någon annan makt för sitt bestånd. Nu erbjuda vi eder fördelar, som vi hoppas I ej skolen vägra mottaga. Yi erbjuda eder en systematisk, fortsatt utbildning, hvilken åsyftar icke att skaffa eder belöningar eller lärdoms-intyg, utan att hjälpa eder att tänka och tänka rätt, förståndigt och grundligt. Vårt ändamål är att förmå eder öfverväga den frågan, huruvida icke under eder korta jordiska tillvaro I alle, hvarje fullväxt man och kvinna, hvar i sin stad kunnen uträtta någonting genom klok eftertanke, noggranna studier och ett besinningsfullt tankeutbyte till eder egen för-kofran, till odlande af edra själsgåfvor, till eder utrustning, såvidt I förmån, för det stora värf, som föreligger oss alla, att om möjligt söka lämna världen —- den lilla vrå vi upptaga på vår stora jord — något bättre, för såviclt på oss beror, och icke sämre, än vi funno den. Vi önska hjälpa eder att I icke lönlöst förspillcn tid och krafter under eder verksamhet för själf uppfostran. Vi önska skaffa

eder den bästa hjälp och de bästa råd I kunnen få. Yi önska, att I måtten på bästa möjliga sätt använda de få timmars eftertanke och studium, I äfven med hästa vilja kunnen skaffa eder. Yi såge helst, attl hvarje vinter vinnladen eder om ett särskildt ämne och sökten bemästra det. Vi skulle gärna se, att I infunnen eder regelbundet under minst 10 å 12 veckor efter hvarandra för att åhöra en skicklig universitetslärare, som länge och grundligt studerat sitt ämne, och som talade till eder en half timmes tid eller så där omkring och därefter framställde sina frågor ochhjälpte eder att grundligt dryfta hvarje föreliggande ämne, så att intet lämnades oklart för eder».

7. Medborgarens uppfostran. Oeh i hvilka

ämnen skola de antagligen helst vilja undervisas? Eller såsom den numera atlidne Toynbee sade: »Hvilken slags undervisning bör lämpligast inhämtas af co-operationens mäit2 Härpå vill jag svara: allmänt medborgerlig uppfostran». Olika ämnen tillhörande naturvetenskapen, litteraturen, historien och dylikt kunde studeras, men följande ämnen torde i förening med denna allmänna modborgerliga uppfostran vara af särskild vikt: 1) Arbetar

ef rågan] 2)

Medborgaren i sitt hem och sin stad: a) hälsolära b) uppfostran c) kommunala angelägenheter d) fattigvården; 3) Medborgaren och staten: a) centralstyrelsens maskineri b) statens förhållande till lagstiftningen, beskattningen, arbetet, jorden. Dessa och andra dylika ämnen kunde lämpligen studeras hvart för sig och med ledning af goda handböcker, sådana som utgif-vits i den förträffliga serien kallad »Den engelska medborgarens böcker». Dylika ämnen kunna studeras och studeras också alltjämt utan hänsyn till partiställning, och en person, som studerar dem på detta sätt, har långt större utsikt att blifva eu god cooperatör och en god medborgare, än om han alltid studerar dem från en förutfattad partisynpunkt.

8. Lärometod. Beträffande undervisningsmetoden bör den gestalta sig på följande sätt:

1) Dess enda ändamål bör vara att uppmuntra och utbilda tankeförmågan. Många af våra bästa lärare i konst och vetenskap veta att berätta, att den största svårighet de ha att öfvervinna är den att förhindra, att det arbete de handleda urartar till rent plugg, d. v. s, ett tanklöst inlärande af en utanläxa nätt och jämt tillräcklig för ett betyg. Slikt arbete båtar föga. 2) En viktig sak är ock att få till stånd en diskussionskurs i sammanhang med föreläs-ningarne. 3) Ingen kurs bör anses afslutad på mindre än 10 veckor under en och samme lärares ledning. Arbetet måste vara sammanhängande och systematiskt.Långt bättre resultat uppnås för en förening genom en grundlig kurs på 10 lektioner för 50 uppmärksamma åhörare än genom 10 populära föreläsningar af olika personer för 500 medlemmar. Arbete af det senare slaget, om det ock stundom kan verka upplifvande, har dock ofta endast obetydligt uppfostringsvärde och lämnar ett föga varaktigt resultat.

Det goda arbete, som kunde uträttas, om coope-ratörerna toge frågan om arbetsklassens fortsatta utbildning allvarligt om hand, kunde blifva af ofantligt stort gagn. Resultatet har vida större utsikt att blifva godt, om initiativet tages af dem själfva, än om det pålägges dem af de högre klasserna. De många olika former, i hvilka det kan taga sig uttryck, kunna icke ens antydas här, och hela ämnet fordrar en omsorgsfull pröfning af alla tänkande cooperationsmedlemmar.

9. Sammanfattning’, Hvarje cooperationsmed-lem, som sträfvar att förbättra diskussionerna vid månads- och k var talsm öten a, att vädja till med-lemmarnes ädelmod i stället för att väcka deras lägre böjelser, uträttar därmed någonting godt. En sådan man bidrager i sin mån till att öppna människornas ögon för cooperationens betydelse. Han visar dem, huruledes cooperationen sträfvar att förmildra konkurrensens onda, att ingjuta hos arbetets män nytt hopp, att förlänga deras hvilotid, att minska lifvets brådska och börda, att tillförsäkra människor ett sundt lif i egna hem; huruledes - 9‘-- x~sträf-____________________________ raelnir

rikedomen' att iHeda’^en mer och mer från rent privata ändamål och använda den mera för det allmännas väl; samt huruledes den, om ock understundom målet förfelas, ständigt sträfvar efter att i den inbördes samfärdseln människorna emellan införa rättvisa, redlighet, rättframhet. Han skall upplysa dem om, att cooperationen framför allt söker att göra människorna till människor, att uppväcka hos dem själfkänsla och själfbehärskning, att lära dem motstå krogarnes frestelser och andras öfvertalningsför-måga, att lära dem tänka själfva. Oeli då uppfostringsfrågan kommer på tal, skall lian visa dem, att livad som erfordras är att göra den bästa andliga såväl som den bästa lekamliga spis åtkomlig för alla, på det att det bästa som tänkts, vetats och sagts af de störste och ädlaste män måtte blifva allas gemensamma egendom. Detta är i egentligaste mening coope-rativt arbete. Han skall veta att påpeka, att när en medlem afsikligt röstar emot ett uppfostringsanslag, innebär detta en afsiktlig vägran att undvara 6 ä 9 pence i kvartalet — en näppeligen kännbar upp-otfring —, hvilka kunnat användas till omätligt gagn om icke för honom själf så åtminstone för hans arbetande kamrater och efterkommande. Men man får icke förglömma, att äfven i detta afseende äro penningar icke det enda väsentliga. Ingen torde vägra ett dylikt anslag blott af den grund, att han är alltför själfvisk att vilja undvara 6 pence i kvartalet. Han vägrar, emedan hela detta spörsmål har i lians öron en klang af »känslopjunk och icke affärsmässighet», han nästan fruktar att kunna skada föreningen. Det beror på de enskilde cooperationsmed-lemmarne att förmedels praktiska åtgärder, som icke kosta pengar, genom sällskapliga möten med före-drag och efterföljande diskussion, genom kurser i cooperativa läroämnen o. d., visa att tvärtom motsatsen är det rätta, att uppfostran, som professor Stuart säger,

»hör till lifvets nödtorft för cooperatörer >•. G-enom dylika praktiska åtgärder minskas i väsentlig mån obenägenheten för att bevilja ett anslag, när sådant påfordras.

Hvad vi här i korta drag tecknat är en sak af den allra yttersta vikt. De äldre ledarne, genom hvilkas entusiasm den cooperativa rörelsen blifvit livad den är, skola så småningom försvinna. De erhöllo i viss mån sin kraft, sin uppfostran och äfven sin hänförelse genom de svårigheter, de hade att bekämpa och besegra, — svårigheter, om hvilka vi, som tillhöra ett yngre släkte, svårligen kunna bilda oss en riktig föreställning. En liknande kraft, hänförelseocli duglighet skall förvisso icke kunna göra sig gällande hvarken nu eller framdeles för att leda cooperationsrörelsen i den rätta riktningen och framkalla en sund opinion hland dess medlemmar, såvida icke desse vinnlägga sig om ett allvarligt arbete i uppfostringens och bildningens tjänst.

Kapitel VII.

Cooperationens fördelar. — Slutomdöme.

Vi hafva i det föregående medgifvit, att coope-rationsmedlemmarne ofta långt ifrån upphunnit vissa af sina högre idealer. Men utan att vilja göra anspråk på mera, än hvad som rättvisligen måste erkännas tillkomma den cooperativa rörelsen, kan man med skäl säga, att de förnämsta fördelar densamma medför äro följande:

1. Den förebygger ett onödigt ödslande och tillskyndande af förluster för dem, som minst kunna bära dem.

2. Den uppväcker och underhåller intresset för allmänna frågor och sträfvar att befrämja samhällets bästa.

3. Den utvecklar intelligensen, självtilliten och aflarskännedomen på ett sätt, som haft en verklig både uppfostrande och politisk betydelse.

1. Cooperationen söker att hjälpa dem, som önska att kunna hjälpa sig själfva. Förmögna personer, som ha lust att låta sina tj änare uträtta sina ärenden i butikerna för att spara sig själfva besväret, eller som fordra en alldeles särskild uppmärksamhet från de personer, med livilka de handla, äro också beredda att betala särskildt för dessa förmå-ner. Men de arbetande klasserna lia icke råd att bestå sig med dylikt. Desse önska dock att i möjligaste måtto minska olägenheterna af den mindre gynnsamma ställning, i hvilken de befinna sig. De söka att minska den otillbörliga, prisstegring, som förorsakas genom onödiga mellanhänder, och förebygga att antalet dylika personer öfver höfvan ökas, hvilket eljest dagligen sker icke genom någons fel utan blott för att spara en del folk litet besvär. Cooperatio-nen undanrödjer skuldsättningens onda, särskildt i förhållande till de mindre butikerna. Den förminskar misshushållningen och inbesparar en stor summa penningar för arbetsklassen och nationen. Den uppmuntrar till sparsamhet ända därhän, att medlem-marne i många fall kunna skaffa sig eget hus, och den lämnar bättre ränta än vanliga sparbanker. Den befrämjar oberoende, förebygger pauperismen och förhjälper folk att höja sig öfver det fördärfliga inflytandet af barmhärtighetsskänker. Dess ständiga ögonmärke är att ingjuta känslor af förhoppning hos de arbetande massorna, hvaral de mera än af allt annat äro i behof, att så mycket som möjligt minska befintliga olikheter i afseende å förmögenhetsvillkor och att jämnare och rättvisare fördela rikedomen.

2. Den cooperativa föreningen står öppen för alla och en hvar, och den arbetar till gemensamt gagn för samhället i sin helhet. Cooperationsmed-lemmarne hysa de varmaste sympatier för allt slags arbete i sådant syfte, och de inse till fullo, att icke endast sådana sträfvanden, som afse att på bästa möjliga sätt tillgodose de dagliga behofven af kroppens uppehälle och nödtorft och att uppfylla arbetets män med gladare förhoppningar, utan äfven alla slags sträfvanden, som åsyfta att förskaffa de tungt arbetande klasserna bättre sanitära förhållanden, mera tillgång på frisk luft, rikare tillfällen till förströelser, hvila och lycka, äro i full öfverensstämmelse med coope-rationens grundsatser. Fördenskull bör allt arbete, som har till ändamål att upplysa, uppfostra, upplyfta och uppmuntra den stora massan i samhället,och som icke i någon mening är att hänföra till parti-politiska agitationer, kunna påräkna deras kraftigaste understöd, emedan detta lika visst som deras eget arbete länder samhället till gagn just i sådana afseenden, där hjälp bäst tarfvas. För samma orsaks skull äro cooperatörerna likaledes redo att arbeta hand i hand med sådana förmögnare personer, som önska att använda sina rikedomar icke blott för privata syften utan till fromma för det allmänna, äf-vensom med personer med bildning och

kunskaper, som önska att för alla göra tillgängliga de fördelar af intellektuell bildning och intellektuella njutningar, hvilka de siälfva fått erfara. På detta sätt, äfvensom genom sällskapliga sammankomster, hvilka stå öppna för alla, kan det lyckas att i vidsträcktare mån göra gällande den känsla af samförstånd de olika klasserna emellan, som är af så stor vikt, och som likväl grumlas af så många misstankar (tyvärr icke alltid helt och hållet ogrundadt). Och det är möjligt, att man härigenom så småningom kan utfinna andra och bättre sätt än de hittills funna att använda statens och individernas tillgångar och att fördela rikedomen så, att den mer och mer kommer samhället i sin helhet till godo.

3. Cooperationen sträfvar att införa redbarhet och rättsinnighet i handel och vandel och försäkra sig om en oklanderlig beskaffenhet af de varor, som utbjudas. Cooperationen uppfostrar folk till afiärskänne-dom och til 1 insikt om de industriella och ekonomiska förhållandena i våra dagar. Den förlänar dem någonting att hoppas på — gifver dem en ytterligare anledning att icke vare sig såsom individer eller familjemedlemmar lättsinnigt ikläda sig förpliktelser, hvilka de icke kunna uppfylla. Den stärker deras förmåga att bedöma andra personers verkliga värde. Den öppnar för dem en värdefull politisk skola och skänker dem många sunda praktiska lärdomar i själf-styrelsens svåra konst.

Nutidens tre stora själfhjälpsrörelser, hvilka alla åsyftat en förbättring af arbetsklassens ställning, ochsom tagit så många af dess bästa mäns krafter i anspråk — fackföreningarne, cooperativa föreningar och välgörenhetsföreningar 1 — hafva medfört storartade verkningar. Men de, som bäst känna till deras verksamhet, veta alltför väl, att hos dem alla finnes möjligheten af ytterligare utveckling. Hvad särskildt co-operationen vidkommer, skulle ännu mycket kunna uträttas, om alla de, som verkligen kunna hjälpa, ville besinna, hvad denna rörelse ännu är i stånd att uträtta. De, som önska att inlägga förtjänster om samhällets utveckling, böra icke underlåta att vända sin uppmärksamhet åt detta håll. Men, såsom vi redan flera gånger framhållit, kunna inga vidare framsteg förväntas, med mindre de enskilde individerna med all makt söka befrämja i stället för att hämma arbetet. Och om denna bok i detta afseende kan lända de enskilde till något gagn och vara dem till uppmuntran eller hjälp, så hafva vi vunnit det med densamma åsyftade ändamålet.

1 Hvartill må läggas, särskildt med hänsyn till vissa trakter af England, s. k. arbetareklubbar. Arbetarnes

Cooperations-Föremngar

i Storbritannien

A

ji. J)yke ^

RTHUR TI. UYKE ROLAND

OCH

^ENJAMIN jIoNESJ~*RIS 1 KR. 25 ÖRE

STOCKHOLM

JJordin 8j Josephson I DISTRIBUTION